БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Бурят Үнэн

КПСС-эй Бурядай обкомой, Улан-Удын горкомой, Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй орган.

№ 269 (8794)
НОЯБРИИН 15
СУББОТО
1958 он

Сэн 20 мүнгэн

Коммунистическэ обществын байгуулалтада асари ехэ, шэнэ зорилгонуудые урдаа табижа байхадаа научна коммунизмын гол ёһонуудта үндэһэлһэн марксистско-ленинскэ һургаалые бодото байдал дээрэ бэелүүлэгдэһэнэй ашаар туйлагдаһан бүхэдэлхэйн-түүхэтэ илалтануудта манай парти, бүхы совет арад түшэглэнэ.

(КПСС-эй XXI съезд дээрэ нүхэр Н. С. Хрущевой хэхэ элидхэлэй тезисүүдһээ).

Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин Центральна Комитедэй Пленум тухай ИНФОРМАЦИОННО МЭДЭЭСЭЛ

Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин Центральна Комитедэй Пленум 1958 оной ноябриин 12-то болобо.

ЦК-гэй Пленум иимэ асуудалнуудые зүбшэн хэлсээ:

1. „1959—1965 онуудта СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ даабарита тоонууд" тухай КПСС-эй XXI съезд дээрэ нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэхэ элидхэлэй тезисүүдэй проект.

2. Ажабайдалтай һургуулиин холбоо барисаае бэхижүүлхэ, орон дотор арадай гэгээрэлые саашадань хүгжөөхэ тухай.

ЦК-гэй Пленум зохихо тогтоолнуудые баталан абаа, тэдэнь мүнөөдэр толилогдоно.

КПСС-эй ЦК-гэй Президиумэй гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гэй секретарь нүхэр Н. И. БЕЛЯЕВАЙ Казахстанай КП-гэй ЦК-гэй эдэхи секретаряар һунгагдаһантай дашарамдуулан, ЦК-гэй Пленум нүхэр Н. И. БЕЛЯЕВЫЕ КПСС-эй ЦК-гэй секретариин гаһаа сүлөөлбэ.

-эй ЦК-гэй ПЛЕНУМЭЙ 1958 ОНОЙ НОЯБРИИН 12-то БАТАЛАН АБАҺАН ТОГТООЛ

9—1965 онуудта СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ даабарита тоонууд" тухай КПСС-эй XXI съезд дээрэ нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэхэ элидхэлэй тезисүүдэй проект

1. „1959—1965 онуудта СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ даабарита тоонууд" й КПСС-эй XXI съезд дээрэ нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэхэ элидхэлэй тезисүүдэй ктые һайшааха.

2. Нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ элидхэлэй тезисүүдые хэблэлдэ толилхо, эдэ те- ѵдые орон дотор съездын урда тээ үргэнөөр зүбшэн хэлсэхэ.

КПСС-эй ЦК-гэй ПЛЕНУМЭЙ 1958 ОНОЙ НОЯБРИИН 12-то БАТАЛАН АБАҺАН ТОГТООЛ

Ажабайдалтай һургуулиин холбоо барисаае бэхижүүлхэ, орон дотор арадай гэгээрэлые саашадань хүгжөөхэ тухай асуудалаар тезисүүдэй проект

1. „Ажабайдалтай һургуулиин холбоо барисаае бэхижүүлхэ, орон дотор арадай гэгээрэлые саашадань хүгжөөхэ тухай" КПСС-эй ЦК-гэй, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тезисүүдэй проектые һайшааха.

2. Бүгэдэ арадай зүбшэн хэлсэхын тулада тезисүүдэй проектые хэблэлдэ толилхо.

3. Ажабайдалтай һургуулиин холбоо барисаае бэхижүүлхэ, орон дотор арадай гэгээрэлые саашадань хүгжөөхэ тухай асуудалые СССР-эй Верховно Соведэй зүбшэн хэлсэлгэдэ табиха.

59—1965 онуудта СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ даабарита тоонууд

(КПСС-эй XXI съезд дээрэ нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэхэ элидхэлэй тезисүүд)

тскэ Союзай Коммунистическэ партиин XX ын түүхэтэ шиидхэбэринүүдые бэелүүлэн мароной арадууд түүхэтэ шэнэ илалтануудые туйоветскэ Союз партиин XXI съездые промышленда, хүдөө ажахыда, наукын болон соёл культугжэлтэдэ, арад зонойнгоо ажабайдалые һайлгада элитэ ехэ туйлалтануудые туйлажа, угтабайна. Уласхоорондын харилсаануудта, эб найлай түлөө, арадуудай аюулгүй байдалай түлөө дэ Советскэ гүрэнэй үүргэ болон нэрэ хүндэнь дэшээ үргэгдөө. Агууехэ Эхэ оромнай үүсхэн ы хүсэнэйнгөө бүрин түгэс һалбаран дэбжэжэ н үедэ оршожо байхадаа коммунизмын замаар найдабаритайгаар урагшаа эрид шиидэнги жа ябана.

ммунистическэ партияа тойрон нягтаар жагсаһан кэ арад өөрынгөө хүгжэлтын шэнэ, шухала үеммунистическэ обществые дэлгэрэнгы ехээр улха үедэ манай ороной дамжан орохо арга ол—тиимэ асари ехэ хубилалтануудые бэелүүлһэн, ехэ дэбжэлтэ туйлаһан байна гээшэ. Коммунизматериально-техническэ базые али бүхы талабайгуулха, манай Эхэ ороной экономическа боөрыгөө хамгаалгын хүсые дам саашадань бэхиэ, тиихэтээ хамта, советскэ арадай улам ургаийгаа материальна болон оюун ухаанай эрилтые дүүрэнээр хангаха зорилгонууд энэ үеын гол зонууд болохо юм. Энэ хадаа капиталистическэ тэй хэгдэхэ мүрысөөнэй шиидхэхы үень болоргагдаһан продукциин хүн бүхэндэ хүртэсын талэмжэ хүгжэнги капиталистическэ оронуудые ахижа гараха гэһэн түүхэтэ зорилго эгээл энэ одото дээрээ шиидхэгдэхэ ёһотой. Энэ зорилгын татайгаар шиидхэгдэхэ байһандань Коммунисэ партимнай, бүхы советскэ араднай бүрин түгэн найдажа байна.

айда бии байгаа бүхы ресурснуудые, арга бонуудые үлэмжэ дүүрэнээр хэрэглэхын тула, мароной урдахи түүхэтэ зорилгонуудые богони болдүүргэхын тула партиин XX съездын шиидхэбээй үндэһөөр, парти, правительствын тэрээнэй тээшье гараһан шиидхэбэринүүдэйнь үндэһөөр, нистическэ партиин ойрын 15 жэлэй болзорто жа, СССР-эй Верховно Соведэй ойн баярай дээрэ 1957 оной ноябриин 6-да элидхэгдэһэн Со-Союзай үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые хүгжөөхэ мматаяа зохилдуулан, 1959—1965 онуудта ороадай ажахын хүгжэлтын даабарита тоонуудай зохёохо гэжэ СССР-эй Госпланда КПСС-эй альна Комитет, СССР-эй Министрнүүдэй Совет һан байгаа.

С-эй ЦК-гэй сентябриин Пленум партиин ээлбэшэ XXI съездые зарлажа, 1959—1965 онуудта ажахын хүгжэлтын даабарита тоонуудые тэээрэ хаража үзэхэ шухала гэжэ тоолоһон байна. зна республиканuудай Министрнүүдэй Соведүүинистерствонүүд болон зургаануудай, Наукаакадеминүүд болон научна бусад эмхи зургаасэхэ хабаадалгатайгаар СССР-эй Госпланай эн 1959—1965 онуудта СССР-эй арадай ажахын тын даабарита тоонуудые съездын үзэмжэдэ -эй Центральна Комитет, СССР-эй МинистрСовет табина. Дам саашань хэлэхэ болоо һаа, республикануудта бэлдэгдэһэн дурадхалнууд иятинууд болон барилгануудһаа ороһон матеудые ниитэлжэ, совнархозуудай зохёоһон түэ дээрэ үндэһэлһэн байха юм. Преднууд болон барилганууд дээрэ тэдэ материалартийна, профсоюзна, комсомольско организаай эдэбхитэй хабаадалгатайгаар зохёогдоһон, эришэдэй, колхозниһуудай, инженерно-технихүдэлмэрилэгшэдэй олон тоото дурадхалнуудые лсаһан байха юм.

э болохолоороо, съездын үзэмжэдэ табигдаха рита тоонуудай проект хадаа манай партийна, советскэ, түсэблэлгын болон ажахын органуудай айхабтар ехэ ажал хүдэлмэриин аша үрэ, үргэн ниитэ ажалшан зоной үүсхэн зохёохы угаа ехэ хүдэлмэриин аша үрэ мүн.

Ниитын хүгжэлтын хуули ёһонууд тухай марксизмленинизмын гол һургаалнуудаар Коммунистическэ партимнай хүтэлбэри хэжэ, үргэн ниитэ ажалшадай үүсхэн зохёохы эдэбхи хэшээлдэ түшэглэдэгэйнь, социализм болон коммунизм байгуулгын гол зорилгонуудые арадай ажахын гүрэнэй түсэбүүдтэ зүбөөр тодорхойлжо, тэдэ зорилгонуудые шиидхэхэ замуудые зүбөөр хараалдагайнь ашаар социалистическэ байгуулалтын бүхы шатануудта Советскэ гүрэнии, тэрээнэй экономикые хүгжөөхэ, бэхижүүлхэ гайхамшагта ехэ зорилгонууд амжалтатайгаар шиидхэгдэдэг байгаа, шиидхэгдэнэшье гээшэ.

Экономикоёо социалистическэ ёһоор амжалтатайгаар хубилгахын тулада удаан болзорой гүрэнэй ниитэ түсэбүүд хэрэгтэй гэжэ СССР-тэ социализм байгуулгын түүхэтэ дүй дүршэл тон эли тодоор харуулһан байна.

Социалистическэ ажахые түсэблэхэ гэһэн сэсэн мэргэн һанал бодол гаргаһан, социалистическэ түсэблэлгын гол ёһонуудые ухаалан зохёоһон В. И. Ленин арадай ажахые хүгжөөлгын эгээн түрүүшын холын хараата түсэбые, Россие электрификацилгын научна гүн удхатай түсэбые—ГОЭЛРО гэдэг мэдээжэ түсэбые үүсхэн, эмхидхэгшэнь байһан юм. Хүдөө ажахые социалистическэ ёһоор шэнэлэн эмхидхэхэ зорилгонуудые гайхамшагта кооперативна түсэб дотороо Ленин ухаалан зохёоһон байгаа.

Арадай ажахые түсэблэлгэ тушаа Ленинэй һанал бодолнуудые 5 жэлэй түсэбүүдые зохёоходоо Коммунистическэ партимнай үндэһэ заабари болгоһон байгаа. Табан жэлнүүдэй амжалтатайгаар бэелүүлэгдэхэдэ манай экономико хурдан темпээр хүгжэһэн, оромнай тон богони болзорто хүсэн түгэс индустриальноколхозно гүрэн болоһон байгаа. Гүрэнэй түсэбүүдэй үндэһөөр СССР доторхи арадай ажахые хурдан түргэнөөр хүгжөөһэн энэ баян дүй дүршэл уласхоорондын оршондо мэдэрэгдэһэн байна.

Советскэ Союзай арадай ажахын шэнэ шата дээрээ хүгжэн байгаа мүнөөнэй эрхэ байдалда Коммунистическэ партимнай XX съезд дээрээ үлэмжэ удаан болзорой, холын хараата түсэб зохёохо гэһэн зорилго табиһан байгаа. Агууехэ Октябриин социалистическэ революциин 40 жэлэй ойдо зорюулагдаһан СССР-эй Верховно Соведэй сесси дээрэ тэрэ түсэбэй гол шэглэл болон зорилгонууд найруулагдан хэлэгдэһэн байна.

Ойрын 15 жэлэй турша соо СССР-эй арадай ажахые хүгжөөлгэ иигэжэ хараалагдана. Энэ үе соо СССР-эй промышленностиин шиидхэхы һалбаринууд продукцяа 2—3 дахинһаа ехэ болгохо. Тиихэтэй хамта 1957 ондо орходоо түмэрэй руда малталга 3,5 дахин, нефть абалга—4 дахин, газ абалга болон үйлэдбэрилгэ 13—15 дахин, шэрэм болон булад үйлэдбэрилгэ—2,3 дахин, электроэнерги—4,3 дахин, цемент — 4 дахин гэхэ мэтэшэлэн ехэ болохо байна. Хүдөө ажахын талаар абабал, тэрээнэй бүхы һалбаринуудые дам саашадань хүсэ ехэтэйгээр хүгжөөн дэбжээхэ гэжэ хараалагдана. Хүдөө ажахын хүсэ ехэтэйгээр дэбжэхэдэнь эдеэ хоолой зүйл элбэг болохо, советскэ хүнүүдэй хэрэгсэл хүсэд хангагдаха байна. Ойрын 15 жэлэй арадай ажахын хүгжэлтын холын хараата түсэб болбол СССР дотор коммунизм байгуулгын экономическа программань мүн гээшэ.

КПСС-эй XXI съезд дээрэ табигдаха, 1959—1965 онуудтахи арадай ажахын хүгжэлтын даабарита тоонууд тэрэ холын хараата түсэбэй таһаршагүй хубинь мүн юм. 15 жэл соохи программын горьтойхон хубинь 1959—1965 онуудай үедэ дүүргэгдэхэ байна.

Ерэхэ 7 жэлэй үндэһэн шухала асуудал хадаа коммунизмын замаар арадай ажахые хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ асуудал мүн, социализм капитализм хоёрой экономическа амгалан ёһоной мүрысөөндэ сагые шадаал һаа ехээр алмажа, үрдижэ абаха гэһэн асуудал мүн байха юм.

Хүгжэлтын хурдан темптэй байһан ушарынь ажахын социалистическэ системын шиидхэхы, эгээн булюу талань хэзээдэшье байһан юм, байһааршье. 1913 оной промышленна үйлэдбэриин хэмжээндэ хүрөөд, удаань арадайнгаа ажахые үндэһөөрнь шэнэдхэн һэльбэжэ, нэгэдэхи табанжэлэй түсэбые бэелүүлжэ эхилхэдээ Советскэ Союз үлэмжэ хүгжэнги капиталистическэ оронуудһаа 50—100 жэлээр гээгдэжэ ябаһан байгаа. Манай орон 10—12 жэлэй турша соо үни заяанайнгаа гээгдэлые усадхаад, гээгдэнги тулюур байһанаа хүгжэнги түрүү байдал тээшэ дабшан ошожо, өөрынгөө агууехэ туйлалтые, эрхэ сүлөө болон бэеэ даанхай байдалаа хамгаалжа шадахаар хүсэн түгэс социалистическэ гүрэн болонхой.

Дэлхэйн хоёрдохи дайнай үедэ СССР-эй арадай ажахыда айхабтар ехэ гарза хохидол үзүүлэгдэһэншье мүртэнь, Советскэ Союз Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай дүүрэһэнэй һүүлээр хоёр жэл хахадай турша соо дайнай урда тээхи 1940 оной промышленна үйлэдбэриин хэмжээндэ хүрөөд, удаадахи арбан жэлэй турша соо тэрээнийе дүрбэ дахинһаа үлүүгээр ахижа гараһан байха юм.

СССР-эй арадай ажахы, түбхын түрүүн, тэрээнэй эгээн шухала үндэһэ һууринь—хүндэ индустринь капиталистическэ оронуудай, тэрэ тоодо Америкын Холбоото Штадуудай экономикын хүгжэлтын темпдэ орходоо хэдэн дахин хурдан темпээр урид мэтэшэлэн ерээдүйншье долоон жэл соо хүгжэхэ байна бшуу. Бидэнэр социалистическэ экономикые коммунизмын замаар хүгжөөхэдөө шанарыень бүри дээшэнь болгохын тула ехэ дэбжэлтэ туйлаха, арад зоной ажабайдалые дам саашадань һайжаруулхын тула Советскэ Союзай экономическа хүсэ шадалые нилээд дээшэлүүлхэ ёһотой байнабди. КПСС-эй ээлжээтэбэшэ XXI съездын үзэмжэдэ табигдаха долоон жэлэй түсэбэй даабаринууд эгээл энэ агууехэ түүхэтэ зорилгонуудые бэелүүлгэдэ шэглүүлэгдэнхэй юм.

Дэбжэлтын замаар өөдөө гаража ябаа арадай ажахын бүхы һалбаринуудта шанарай талаар гүнзэгы хубилалтануудай болоһон ушарые долоон жэлэй түсэб хараадаа абана. Тиимэ үндэһэтэй һэн туладаа энэнь арадай ажахын хүгжэлтын хурдан темп хангахынгаа хажуугаар, үлэмжэ хүгжэнги капиталистическэ оронуудта орходоо промышленностиин болон хүдөө ажахын шухала янзын продукцинуудай бүхы дээрээ нилээд ехээр үйлэдбэрилэгдэдэг болохо ябадал хангалсаха байна бшуу. «...Обществын **бүхы** гэшүүдэй тэниглэн һайн байдалые, тэдээнэй **али бүхы талаараа** сүлөөтэйгөөр хүгжэхэ ябадалые **хүсэд** хангахын тулада» (В. И. Ленин, зохёол, том 6, нюур 37) хэрэгтэй материальна зөөри баялигые орон дотороо элбэг дэлбэг болгохо арга байгуулха, арад зоной ажабайдалые нилээд һайжаруулха зорилго ерэхэ долоон жэл соо үйлэдбэрилгын хүсэнүүдэй тон ехээр хүгжэһэнэй ашаар шиидхэгдэхэ байна.

Ойрын 15 жэлэй турша соо СССР гансаханшье үйлэдбэриингөө ниитэ хэмжээгээр бэшэ, мүн үйлэдбэрилэгдэдэг продукциингаа хүн бүхэндэ хүртэсын талаар дэлхэй дээрэ нэгэдэхи һууридa гараха юм. Тиихэдэ манай орон дотор коммунизмын материально-техническэ база байгуулагдаха. Энэмнай үлэмжэ хүгжэнги капиталистическэ оронуудтай экономическа амгалан ёһоной мүрысөө хэхэдээ Советскэ Союзай туйлаһан агууехэ илалтань болохо байна бшуу.

Коммунистическэ обществын байгуулалтада асари ехэ, шэнэ зорилгонуудые урдаа табижа байхадаа научна коммунизмын гол ёһонуудта үндэһэлһэн марксистско-ленинскэ һургаалые бодото байдал дээрэ бэелүүлэгдэһэнэй ашаар туйлагдаһан бүхэдэлхэйн-түүхэтэ илалтануудта манай парти, бүхы советскэ арад түшэглэнэ.

I. СССР доторхи ажахын болон соёл культурын байгуулалтын зарим дүнгүүд

1. Манай орон дотор социализм байгуулха тухай Ленинэй түсэбөөр, ороной экономикые хүгжөөн дэбжээхэ база болгошо хүндэ индустрие хурдан түргэнөөр, түрүүлэн хүгжөөхэ тухай В. И. Ленинэй һургаалаар хүтэлбэри хэжэ, ажахын социалистическэ системын булюу һайн байһыень хэрэглэжэ, Коммунистическэ партиингаа хүтэлбэри доро советскэ арад экономико болон соёл культураяа хүгжөөхэдөө, арадай ажана байдалые һайжаруулха талаар агууехэ илалтануудые туйлаа.

Орон соо индустриализаци, хүдөө ажахын коллективизаци хэгдэһэнэй, мүлжэгшэ ангинуудай усадхагдаһанай, соёлой революциин хэгдэһэнэй аша үрээр Советскэ Союз дотор социализм илаад, коммунизмда шата дамжан оролго амжалтатайгаар бэелүүлэгдэжэ байна.

Дэлхэй дээрэхи түрүүшын социалистическэ гүрэнийе байгуулха хэрэг имагта түбэгтэй эрхэ байдалда хэгдэһэн байна. Уласхоорондын империализм СССР доторхи социализмын байгуулалтые зэбсэгтэ хүсөөр таһалдуулха гэжэ оло дахин һэдэһэн байгаа. Советскэ засагай оршожо байгаа 41 жэлэй оройдоол хахадһаа нэгэ бага ехыень советскэ арад амгалан тайбан ажалдаа хэрэглэһэн байха юм. Яахадааб гэхэдэ, дайн сэрэгтэ, һүүлээрнь — һандарһан ажахые һэргээн бодхоолгодо хорёод жэл ошоһон байна. Советскэ арадай зам дээрэхи бүхы бэрхэшээлнүүдые дабажа, хүсэн түгэс, һалбаранги социалистическэ экономико байгуулһан дээрэһээнь советскэ байгуулалтын агууехэ, илагдашагүй хүсэ шадалынь эли тодоор харагдажа байна бшуу.

Мүнөө Советскэ Союзда хүсэ ехэтэй, адли тэгшээр хүгжэнги промышленность, транспорт, ехээр оньһожоронги социалистическэ хүдөө ажахы бии. Ороной ниитын баялиг, национальна доход жэлһээ жэлдэ ехэ болоно. Национальна доходой ургалта дээрэһээ арадай ажахын юрэнхы дэбжэлтэ, арад зоной ажабайдалай ямараар һайжаржа байһаниинь харагдадаг. Тиигээд, советскэ засагай оршожо байһан үедэ национальна доход, хүн бүхэн дээрэ хубаабал, арбан таба дахин ехэ болоһон байна. Хото болон хүдөөгэй ажалшан зоной ажабайдал, соёл гэгээрэлынь шууд дээшэлжэ байна.

Шэнэ обществые — социализмые, тэрээндэ таатай шэнэ политическэ байгуулалтые — советскэ социалистическэ гүрэнийе советскэ арадай байгуулһан ушар тэрээнэй баатар тэмсэлэй, баатар ажалай эгээн гол аша үрэ, дүнгынь мүн. Социалистическэ обществын, Советскэ гүрэнэй байгуулалтын бии болгогдожо хүгжөөгдэхэдэнь, тэрээнэй урда тээ үзэгдөө дуулдаагүй ниитын хүгжэлтын шэнэ хуули ёһонууд, хүнүүдэй хоорондохи харилсаанай шэнэ нормонууд бии болоһон байгаа.

Мүнөө үеын капитализмын гол зорилгонь, тэрээнийе хүгжөөдэг гол арга, оньһониинь юун байнаб гэхэдэ, ажалшан зонийе хайра гамгүй мүлжэжэ, айхабтар ехэ олзо эдишэ оложо абаха гэһэн зорилго байна бшуу. Энэнь обществын үсөөхэн тэды хүнүүдые баяжуулдаг, улад зонойнь олонхиие үгырүүлдэг, ядарал зоболондо хүргэдэг байха юм. Харин тиихэдэ, социализмын гол зорилгонь, тэрээнэй зориг бадаруулагша хүсэниинь хадаа — түрүү наука болон техникын бүхы туйлалтануудые ашагладаг промышленна, хүдөө ажахын үйлэдбэриин саг үргэлжын хүгжэжэ, һайжаржа байдагайнь үндэһөөр ажалшадай мате-

(Үргэлжэлэлынь 2-дохи нюурта)

1959—1965 ОНУУДТА СССР-эй АРАДАЙ АЖАХЫЕ ХҮГЖӨӨХЭ ДААБАРИТА ТООНУУД

(КПСС-эй XXI съезд дээрэ нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэхэ элидхэлэй тезисүүд)

(Үргэлжэлэл)

риальна тэниглэн байдалые улам һайжаруулха, бүхы обществын улам ургажа байгаа эрилтэнүүдыень шууд хангаха гэһэн — иимэ зорилго юм.

Капитализм шэнги — үйлэдбэриин ниитын шэнжэтэй байбашьен, үйлэдбэриин үрые энгэй хүнүүдэй үбэршөлдэг — тиимэ ёһон гэжэ социалистическэ общество дотор үгы юм. Конкуренци, үйлэдбэриин анархи, хүдэлмэригүйдэлгэ, экономическа кризис гэхэ мэтын үзэгдэлнүүд байдаггүй юм. Арадай ажахын түсэбтэ ёһоной, пропорциональна, тааранги хүгжэлтэ, уруугаа орохо болон кризис гэжэ мэдэдэггүй үйлэдбэриин саг үргэлжын, түргэн хүгжэлтэ гэхэ мэтын экономическа тад ондоо хуули ёһонууд социалистическэ общество дотор бии болоод оршожо байдаг. Энэнь арадай ажахые түсэблэхэ, тэрээнэй хүгжэлтын шэглэлые тодорхойлхо, үйлэдбэриин хэмжээе саг үргэлжэ ехэ болгохо, үйлэдбэриин хүсэнүүдые зохид таатайгаар хубаарилан табиха, социалистическэ ёһоор мэргэжүүлгэ болон хамжан ажаллалгые үргэн хэмжээгээр ябуулха арга олгодог байна.

Социализм гээшэмнай экономическа шэнэ хуули ёһонуудые бии болгохынгоо хажуугаар ниитын шэнэ харилсаануудые бии болголсоһон байнал. Буржуазна общество дотор хүн хүнөө мүлжэдэг заншал эрхэбэшэ байдаг. Харин тиихэдэ, социализмын үедэ социалистическэ хамтын зөөриин үндэһэн дээрэ обществын тэгшэ эрхэтэ, сүлөөтэ гэшүүдэй хамтынгаа ажалда бэе бэедээ туһалалсаха, хамта ажаллаха — тиимэ харилсаан тогтоогдонхой. Обществын гэшүүд арадай ажахы болон соёл культура хүгжөөхэ гэжэ гүнзэгы ехээр хүсэдэг, манай ажалһаа тэрэ хүгжэлтэ бүхыдөө дулдыдаха юм гэжэ бүрин түгэс ойлгодог. Бэе бэедээ үрдилдэдэг ёһоной, шадаал һаа, бэшэдһээ ехээр баяжаха гэжэ хара мүрөө хаража оролдодогой, арьяатан мэтэ зэрлигээр хүн хүнөө мүлжэдэг ёһонойнь орондо социалистическэ обществын хүнүүдэй хоорондо үнэхөөрөө һайн сэдьхэлтэ харилсаанууд бии боложо тогтоһон байна. Тэдэ харилсаанууд нүхэрэй ёһоор мүрысэхэ, хамта ажаллаха, ажаллахадаа бэе бэеэ дэмжэлсэхэ зорилго урдаа табиһан харилсаанууд, үргэн ниитэ арад зоной үүсхэл эдэбхи, урма зориг, оюун бэлигые бадаруулха үргэн ехэ харгы гаргажа үгэхэ зорилготой харилсаанууд байһаниинь мэдээжэ.

Социализмын, Советскэ гүрэнэй эрхэ байдалда ниитын шэнэ харилсаанууд бии боложо хүгжөө. Тэдэ харилсаанууд бодото демократизмые баримталдаг юм. Хүдэлмэришэн ангиин, таряашадай эбдэршэгүй союз бүри ехээр бэхижээ. Тэрэ холбоо барисаан Советскэ гүрэнэй эбдэршэгүй үндэһэ һуури нь мүн. Советскэ Союзай сүлөөтэ, бэеэ даанхай арадуудай ахадүүгэй хани барисаан бэхижээ.

Нацануудай һайндуранай союз бологшо олонациональна Советскэ гүрэн жэлһээ жэлдэ улам бэхижэжэ байна. Тэгшэ эрхэтэ нацанууд болон арадуудые нэгэдүүлэгшэ Советскэ Социалистическэ Республикануудай Союз бүхы Советскэ Республикануудай экономико болон соёл культурын алишье талаараа тэгшэ, шууд дэбжэлтые хангана.

Эдэ бүхы шэнэ янзын хуули ёһонууд, ниитын харилсаанудай өөрэ ёһоной шэнжэ түхэлнүүд эгээн түрүүн социализм байгуулһан гансаханшье манай орон дотор бэшэ, мүн социалистическэ орон бүхэндэ, хүсэ шадалаа үдэрһөө үдэртэ нэмэжэ, капитализмда орходоо тон ехэ болюу һайн байһанаа харуулжа байһан социализмын бүхэдэлхэйн системэдэ үргэнөөр дэлгэрэнхэй юм.

2. Россин промышленна талаараа үни заяанай гээгдэнги байдалые СССР-эй ажалшад советскэ засагай оршожо байгаа он жэлнүүдтэ усадхаад, Советскэ гүрэнэй экономическа бэеэ даанхай байдалые хангадаг хүсэн түгэс промышленность байгуулһан байна. СССР мүнөө үедэ промышленна үйлэдбэриингөө хэмжээгээр Европодо нэгэдэхи һуури, дэлхэй дээрэ хоёрдохи һуури эзэлнэ.

Манай орон дотор промышленна үйлэдбэриин туйлаһан угаа ехэ хэмжээнь иимэ тоонууд дээрэһээ харагдана. 1958 ондо 55 миллион шахуу тонно булад хайлуулагдаха, нефть 113 миллион тонно абтаха. Энэмнай 1913 ондо бүхэли жэл соо хайлуулагдаһанда орходоо ехэ булад гансахан һарын турша соо мүнөө хайлуулагдана бшуу, тиихэдэ жэл соо абтаһанда орходоо ехэ нефть нэгэхэн һарын турша соо мүнөө абтана гэжэ ойлгохо хэрэгтэй бшуу. 1958 ондо 233 миллиард киловатт-час электроэнерги үйлэдбэрилэгдэхэ. Хаанта Россида бүхэли жэлэй турша соо үйлэдбэрилэгдэдэг байһанайнь шэнээн электроэнерги манайда мүнөө гурба хоноод лэ үйлэдбэрилэгдэжэ байдаг. Хуушан Россида химическэ промышленность байгаагүй юм гэжэ хэлэхэдэ болохо. Мүнөө үедэ химическэ промышленностиин продукциин хэмжээгээр СССР дэлхэй дээрэ хоёрдохи һууриие эзэлнэ.

Арадай ажахын индустриальна хүгжэлтын, техническэ дэбжэлтын үндэһэниинь бологшо машина бүтээлгын промышленностиин хүгжэлтэдэ илангаяа ехэ амжалтанууд туйлагдаба. Олон янзын машинанууд, зэмсэг түхеэрэлгэнүүдые үйлэдбэрилхэ хэрэг үргэн хэмжээтэйгээр тон шэнээр байгуулагданхай. 1913 ондо хамта дээрээ 6 мянган киловатт хүсэтэй турбинанууд гаргагдаһан байгаа. 1958 ондо 7 миллион шахуу киловатт хүсэтэй турбинанууд гаргагдаа. 1913 ондо металл отолдог станогууд оройдоо 1,5 мянга гаргагдаһан байбал, 1958 ондо 138 мянга гаран хэгдээ. Мүнөө үедэ СССР-эй промышленность жэл соогоо 220 мянган трактор, 10 мянга гаран экскаватор, 500 мянга гаран автомобиль хэжэ гаргана.

СССР-эй хүндэ промышленность бүхыдөө хурдан темпээр хүгжэжэ байдаг юм: үйлэдбэриин зэбсэг хэрэгсэлнүүдые үйлэдбэрилгэ 1940 онойхитой жэшээлбэл 1958 ондо 5 дахин ехэ болохо байна.

Хүндэ индустриин хурдан түргэнөөр хүгжэжэ байһанай, хүдөө ажахын урган дэбжэжэ байһанай ашаар хүнгэн болон эдеэ хоолой промышленностиин бүхы һалбаринуудые хүгжөөн дэбжээхэ бата бэхи үндэһэ һуури байгуулагдаа. 1913 онтой сасуулбал 1958 ондо арадай хэрэглэлэй зүйлнүүдые бүтээн гаргалга 14 дахин ехэ болоһон байна, тиихэ зуура культурно-ажаһуудалай эд хэрэгсэлнүүдые бүтээн гаргалга 45 дахинһаа үлүү ехэ болоһон байна. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай жэлнүүдтэ хүнгэн болон эдеэ хоолой промышленностиин зарим һалбаринууд үйлэдбэриингөө хэмжээгээр олон жэлэй болзороор гэдэргээ хаягдаһан байбашье, мүнөө үедэ 1940 онойхидо орходоо 2,7 дахин ехээр арадай хэрэглэлэй эд зөөри бүтээн гаргана.

Социалистическэ промышленность иимэ ехэ амжалта яахадаа туйланаб гэхэдэ, тэрээнэй хүгжэлтэ наука болон техникын тон шэнэ туйлалтануудта, хүдэлмэришэдэй, эрдэмтэдэй, инженернүүд болон технигүүдэй үүсхэн зохёохы эдэбхи хэшээлдэ, шэн зоригто ажалдань түшэглэнэ ха юм. КПСС-эй XX съездын һүүлээр 4 мянга 500 гаран элдэб янзын тон шухала машина, механизм болон аппарадууд бии болгогдожо ашаглагдаа. Энэнь бүхы табадахи табанжэл соо бии болгогдоһондо орходоо һураггүй олон болоно. 800 гаран шэнэ янзын приборнууд байгуулагдажа, ашаглагдаһан байна.

Промышленность болон барилгын хүтэлбэриие шэнэдхэн табиһан ушар арадай ажахын хүгжэлтые түргэдхэһэн шухалын шухала эрхэ нүхэсэл болобо. Совнархозуудай ажаллажа байһан богони болзор соо промышленностиин хүтэлбэриин шэнэ формын угаа ехэ болюу һайн байһаниинь харагдаба. Промышленна продукциин ургалтын темпнүүд дээшэлээ, үйлэдбэриин дотоодын резервнүүдые ашаглалга нилээд һайжараа, хүдэлмэришэн ангиин, инженерно-техническэ кадрнуудай эдэбхи үүсхэл дээшэлээ, гүрэнэй түсэбүүдые дүүргэхын түлөө социалистическэ мүрысөөн бүри үргэн далайсатайгаар ябуулагдадаг болоо. Совнархозуудай ажаллажа байһан түрүүшын жэлэй турша соо (1957 оной июльһээ 1958 оной июнь хүрэтэр) промышленна продукциин ургалтые тэрээнэй урдахи жэл соохи продукциин ургалтатай сасуулбал 17 миллиард түхэригөөр дээшээ гараһан байна. Предприятинуудай хүдэлмэриин технико-экономическа үрэ дүнгүүд нилээд һайжараа. 1957 ондо, 1958 оной түрүүшын хахад жэлдэ ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ, промышленна продукциин өөрынь үные химдаруулха түсэб үлүүлэн дүүргэгдэһэн байгаа. Өөрынь үные химдаруулһан дээрэһээ энэ үе соо түсэбһөө гадуур хамта дээрээ арбаад миллиард түхэриг алмагдаһан байха юм.

Промышленность болон барилгын хүдэлмэриие шэнэдхэн табиһанай ашаар үйлэдбэриие хүтэлбэрилхэ хэрэг шэнэ үлэмжэ дээдэ шатада үргэгдөө. Экономическа районууд болон республиканууд доторшье, мүн арадай ажахы дотор бүхыдэншье ажалые тусхай мэргэжэлтэй болгохо хэрэг, хамжаанай ёһоор ажаллаха хэрэг саашадань хүгжөөхэ үргэн ехэ арга боломжо байгуулагдаа.

3. Ленинскэ кооперативна түсэбые партиин шууд сэхээр бэелүүлһэнэй ашаар хүдөө нютагта социализмын илалта хангагдаһан байха юм. Олон миллион таряашан айлнууд социалистическэ томо ажахынуудта — колхозуудта нэгэдэнхэй. Мүнөө үедэ дала мянга гаран иимэ томо предприятинууд — колхозууд бии юм. Колхозуудай хажуугаар гүрэнэй хүдөө ажахын 6 мянган томо предприятинууд — совхозууд манайда бии.

Хүдөө ажахые социалистическэ ёһоор шэнэдхэн эмхидхэһэнэй, тэрээниие мүнөө үеын машина, техникээр зэбсэглэһэнэй үндэһөөр хүдөө ажалай хэмжээн нилээд ехэ боложо, колхознигуудай, совхозуудай хүдэлмэришэдэй ажалай бүтээсэ дээшэлбэ. Революциин урда тээхидэ орходоо хүдөө ажал дээрэ хүдэлмэрилдэг хүнүүдэй тоогой 2 дахин шахуу үсөөрһэн мүртэншье, хүдөө ажахын ниитэ болон товарна продукци хэдэн дахин ехэ болоһон байна.

Хүдөө ажахые хүсэтэ ехээр дэбжээхэ программа зохёоһон КПСС-эй ЦК-гэй 1953 оной сентябрьска Пленумһээ хойшо үнгэрһэн үе соо колхозно байгуулалтые дам саашадань бэхижүүлхэ, хүдөө ажахын үйлэдбэриие хүгжөөхэ хэрэгтэ ехэ амжалтанууд туйлагдаһан байна. 36 миллион гектар шэнэ болон боро газар элдүүрилэн ашаглаха гэһэн арадай ажахын тон ехэ зорилго богони болзор соо шиидхэгдэжэ, Зүүн зүгтэ таряа талханай айхабтар хүсэтэ база байгуулагдаһан, мүн ороной район район бүхэндэнь тааруулжа, хүдөө ажахын үйлэдбэриие тусхай мэргэжэлтэй болгохо арга боломжо байгуулагдаһан байнал. Урдахи табан жэлтэй жэшээлбэл, һүүлэй табан жэлэй турша соо орооһото культурануудые үйлэдбэрилгын жэлэй дунда зэргын хэмжээн 38 процентээр ехэ болобо. Тиихэдээ кукуруза ехээр таригдадаг болоо, хлопок-сырец 20 процент ехээр, лён-волокно — 76 процент, сахарна свёкло —66 процент, наран сэсэг —65 процент, хартаабха —11 процент, овощь — 42 процент ехээр абтадаг болобо. Советскэ Союзай тарилгын талмай бүхыдөө 195 миллион гектарһаа дээшэ гараба.

1953 онтой жэшээлбэл, эбэртэ бодо малай тоо толгой орон соомнай 1958 ондо 14 миллион толгойгоор олошорһон байна. Тэрэ тоодо үнеэд —7 миллион, гахай —14 миллион, хонид —29 миллион толгойгоор олошорбо. Малайнгаа олон болоһые хараадаа абалсабал, мяха 1957 ондо 1953 онойхиһоо 1,4 дахин, һү— 1,5 дахин, үндэгэ —1,4 дахин, нооһо —1,2 дахин, тэрэ тоодо нарин ба нарибтар нооһо —1,9 дахин ехээр абтаа. 1953 ондо колхозуудта дунда зэргээр үнеэн бүриһөө 1016 килограмм һү һаагдаһан байбал, 1958 ондо 1900 килограмм тухай һаагдаха байна. Һүүлэй дүрбэн жэл соо (1954—1957) СССР-эй хүдөө ажахын валовой продукциин ургалтын темп жэл соо дунда зэргээр 7,1 процент байгаа. Харин тиихэдэ США-да оройдоо—1,1 процент байба.

Хүдөө ажахын хүгжэлтэдэ туйлаһан эдэ амжалтанууд колхозно байгуулалтые бэхижүүлхэ, совхозуудые хүгжөөхэ талаар эмхидхэлэй-политическэ болон экономическа удха шэнжэтэй ехэ хэмжээнүүдые, түрүүшын ээлжээндэ, ниитынгээ ажал хүгжөөхын түлөө колхозно таряашадай, хүдөөгэй бүхы ажалшадай урма хэшээлые дээшэлүүлхэ талаар томонууд хэмжээнүүдые бэелүүлхэ зорилготойгоор парти, правительствын ябуулһан эмхидхэлэй ехэ хүдэлмэриин аша үрэнь мүн. Колхозууд өөһэдынгөө резервнүүдые, арга боломжонуудые үлэмжэ һайнаар ашаглахын тула ниитынгээ ажахын хүгжэлтые шэнээр түсэблэхэ арга боломжотой болоһон юм.

Хүдөө ажалай бүтээсые дээшэлүүлдэг мүнөө үеын техникээр тэрээниие хангаха тухай саг үргэлжын оролдолго хэшээл парти, правительство гаргажа байдаг. 1954—1958 онуудай турша соо хүдөө ажахы 670 мянган трактор (15 хүсэтэйдэ оруулжа тоолобол миллион гаран трактор), 370 мянган орооһоной комбайн, 570 мянган ашаанай автомобиль, ондоошье олон янзын техникэ абаһан байха юм.

Хүдөө ажахые социалистическэ ёһоор шэнэдхэн эмхидхэһэн ябадал таряашадай ажалые үндэһөөрнь хубилгаа. Мүнөө хүдөөгэй ажалшадай хэдэг ажалынь индустриальна ажалда бүрил дүтэ, тэрээнтэй бүрил адлишуу боложо байна. Колхозууд болон совхозуудта эмхидхэгшэд болон мэргэжэлтэдэй дүй дүршэлтэй олон тоото кадрнууд ажаллажа байдаг. Дээдэ болон дунда тусхай эрдэмтэй 500 мянга шахуу мэргэжэлтэд мүнөө үедэ хүдөө ажахыда хүдэлмэрилнэ.

Колхозууд томонууд, экономическа бата бэхи ажахынууд болонхой. Колхозуудай хубаагдадаггүй фондонь 1958 оной январиин 1-нэй мэдээгээр 102 миллиард түхэриг хүрэһэн байна. Харин 1953 ондо оройдоо 70 миллиард түхэриг байһан юм. Колхозууд болон колхознигууд 1952 ондо гүрэндэ, кооперацида тушааһан, худалдаһан продукциингаа түлөө абаһан мүнгэндөө орходоо 1957 ондо 65 миллиард түхэриг ехээр абаба. Эдэ бүгэдын ашаар колхознигуудай ажалта үдэртэ мүнгөөр, боро бодолоор ехэ зөөри хубаагдажа, тэдээнэй материальна байра байдалынь нилээд һайжарһан байна.

Һүүлэй жэлнүүдтэ совхозууд бэхижээ, олон болоо. Табан жэлэй турша соо совхозуудай тарилгын талмай 15 миллион гектарһаа 52 миллион гектар хүрэтэр ехэ болоо.

МТС-үүдые хубилгаһан, колхозуудые үйлэдбэриин техническэ талаар хангадаг гуримые хубилгаһан, хүдөө ажахын продукци бэлэдхэхэ шэнэ гурим, бэлэдхэлэй шэнэ сэнгүүдые тогтооһон ябадал социалистическэ хүдөө ажахы хүгжөөлгын тон шухала хэмжээнүүд болоһон байгаа.

Колхозууд болон совхозуудые бэхижүүлхэ, саашадань хүгжөөхэ талаар парти, правительствын бэелүүлһэн хэмжээ-ябуулганууд социалистическэ хүдөө ажахые бүри амжалтатайгаар саашань дэбжээхэ, газар таряалангай, мал ажалай ашаг шэмые нилээд ехээр абаха, өөрынь үные химдаруулха бүхы таарамжатай эрхэ нүхэсэл бии болгоно.

4. Түмэр замай, уһан замай, автомобильна болон агаарай замай хүгжэлтэдэ нилээд ехэ амжалтанууд туйлагдаа. Бүхы янзын харгы замаар ашаа шэрэлгэ 1958 ондо 1940 онойхиһоо 3 дахин үлүү гараа. Транспортые техническэ талаарнь шэнэлэн зэбсэгжүүлгэ үргэн хэмжээгээр хэгдэжэ байна. Электровозууд, тепловозууд түмэр зам дээрэ амжалтатайгаар ажаллажа байнхай. Электровозууд, тепловозууд паровозуудта орходоо һураггүй һайн байхынгаа хажуугаар, бүри ехэ боложо байгаа ашаа шэрэлгэ хангалгада шиидхэхы удхашанартай юм. Далайгаар, гол мүрэн дээгүүр, автомобильна харгыгаар ашаа шэрэхэ ябадал нилээдшье ехэ болоо. Орон дотор, уласхоорондын агаарай замаар, агаарай транспорт нилээд хүгжэһэн байна.

5. Советскэ засагай жэлнүүдтэ арадай ажахын болон культурын бүхы һалбаринуудта ехэ барилга хэгдээ. Дайнай һүүлээрхи үедэ СССР доторхи капитальна һомололго жэл бүри 12 процентээр дээшээ гаража байгаа.

Гансахан 1946—1958 онуудай турша соо гүрэнэй капитальна һомололго, мүнөөнэй сэнгээр абажа тоолобол, нэгэ триллион зургаан зуун миллиард түхэриг болоһон байна. Энэ үе соо гүрэнэй 12 мянга шахуу томо промышленна предприятинууд, олон тоото дунда болон жэжэ предприятинууд баригдажа ашаглалгада оруулагдаа.

Һүүлэй табан жэл соо дайнай урда тээхи 2 табан жэлнүүдэй турша соохидо орходоо үлүү ехэ хүсэтэй барилга хэгдэжэ, ашаглалгада оруулагдаһан байна. Энэнь доро дурсагдагша тоонууд дээрэһээ харагдана:

	1-дэхи, 2-дохи табан жэл соо (хамтаданъ)	һүүлэй табан жэл соо (1954—1958 он)
Иимэ юумэнүүдые гаргаха шэнэ предприятинууд ашаглалгада үгтэһэн байна гэбэл:		
шэрэм—жэлдээ миллион тонно	11,8	13
булад—жэлдээ миллион тонно	10,4	9
цемент—жэлдээ миллион тонно	3.1	13
нүүрһэ малталгаар—жэлдээ миллион тонно	135,4	150
электростанцинууд — миллион киловатт	6,4	24
элһэн сахар гаргаха заводууд — суудхэдээ мянган центнер свёкло буйлуулха шадалаараа	197,4	680

Гэр байрын барилга илангаяа ехэ далайсатайгаар ябуулагдажа байна. Гансахан һүүлэй табан жэл соо городууд болон хүдэлмэришэдэй тосхонуудта 216 миллион квадратна метр шэнэ гэр байра баригдаа. Энэнь 1913 ондо хаанта Россида байһан бүхы городуудай гэр байрын фондодо орходоо нилээд үлүү гараха юм. Колхозник болон хүдөөгэй интеллигенци һүүлэй табан жэлэй турша соо хүдөө нютагта 3 миллион гаран гэр байра баряа.

Капитальна барилгын талаар, барилгын хүсэтэ промышленность байгуулха, барилгын индустриальна арга методуудые нэбтэрүүлхэ талаар, барилгын хүдэлмэринүүдэй үнэ сэнгые химдаруулха, шанарыень һайжаруулха талаар КПСС-эй Центральна Комитет, СССР-эй Министрнүүдэй Совет һүүлэй үедэ хэдэ хэдэн хэмжээ-ябуулгануудые бэелүүлһэн байна. Промышленность болон барилгын хүтэлбэриие шэнэдхэн табиһан ябадал 1957 ондо барилгын хүдэлмэринүүдэй түсэбые амжалтатайгаар дүүргэхэдэ туһалаа, 1958 ондо барилгын-хабсаралгын хүдэлмэриин хэмжээе 17 миллиард түхэригөөр 1957 онойхиһоо ехэ болгохо арга бии болгоо.

6. Советскэ засагай оршожо байгаа он жэлнүүдтэ культурна революци бэелүүлэгдээ. Тэрээнэй ашаар Советскэ Союзай бүхы арадуудай соёл культурань харагдаа-үзэгдөөгүй ехээр һалбаран мандаһан байха юм. Арад зоной соёл культурын, юрэнхы эрдэмэй хэмжээнь саг үргэлжэ дээшэлжэ байна. Мүнөө бүхы дээрээ 50 миллион гаран хүн элдэб янзаар һуралсана. Мүнөө үедэ СССР дотор 765 дээдэ һургуули, 3500 техникумүүд болон ондоошье тусхай дунда һургуулинууд бии юм. Тэдээндэ 4 миллион гаран хүн һуралсадаг. Мэргэжэлтэй тон олон кадрнуудые һургажа бэлдэһэн ябадал парти болон советскэ засагай тон томо туйлалтануудай нэгэниинь гээшэ. Арадай ажахыда дээдэ болон тусхай дунда эрдэмтэй 7 миллион 500 мянган хүн ажаллана. Энэнь 1913 онойхиһоо 39 дахин олон болоно. Мүнөө СССР-эй дээдэ һургуулинууд США-гэй дээдэ һургуулинуудта орходоо 3 дахин шахуу олон инженернүүдые һургажа гаргадаг.

Байгаали тухай, техническэ наукануудай эгээл һүүлэй, эгээл эрхим туйлалтанууд дээрэ үндэһэлдэг шэнэ техникын дэбжэлтэһээ мүнөө үедэ промышленностиин болон хүдөө ажахын амжалтанууд горьтойхон дулдыдадаг гээшэл. Тиимэһээ эрдэм наукые али болохоор хүгжөөлгэ гүрэнэй үлэмжэ шухала зорилгонуудай нэгэниинь мүн байна бшуу.

СССР дотор үрэ ехэтэй научна хүдэлмэри ябуулхын тула эрдэмтэдтэ али бүхы арга боломжо байгуулагданхай. Тон шэнэ зэбсэг хэрэгсэлээр хангагданхай, олон тоото научна эмхи зургаанууд бии болгогдонхой. 1958 оной һүүл багта 270 мянга гаран научна хүдэлмэрилэгшэд манайда тоологдоно. Энэ най революциин урда тээхидэ орходоо 27 дахин үлүү олон болоно бшуу. Советскэ эрдэмтэд манай ороной арадай ажахын техническэ дэбжэлтэдэ ехэ нэмэри хээ. Математика, механика, физикэ, хими, электроника, автоматика, биологиин талаар эрдэмтэдэй туйлаһан элитэ ехэтэ туйлалтанууд арадай ажахын хүгжэлтын тон шухала асуудалнуудые амжалтатайгаар шиидхэхэ, промышленность болон хүдөө ажахыда шэнэ техникэ нэбтэрүүлхэ, үйлэдбэриин аша үрэ ехэ арга методуудые зохёон байгуулха арга боломжо олгоһон байха юм.

Тон орёо научно-техническэ зорилгонуудые шиидхэжэ шадаха байһанаа манай эрдэмтэд олон дахин харуулһан байна. Атомна энергиие хэрэглэхэ ажалда эрдэмтэдэй, инженернүүд болон конструкторнуудай оролдолго хэшээлые нягталан нэгэдүүлһэн ябадал эрдэм наукын хэмжээе бүхы дээрэнь дээшэнь зүжүүлээ, тиигэжэ естествознани болон техникын эгээл гол һалбарида СССР түрүү зэргэдэ гараһан байгуулагдаа. СССР дотор атомна хүсэтэ промышленность бии гуулагдаа.

Советскэ Союз дотор 1954 онһоо эхилэн дэлхэй дээрэхи эгээн түрүүшын атомна электростанци ажаллажа байдаг. Дэлхэй дээрэхи эгээн томо 600 мянган киловатт хүсэтэй атомна электростанциин 100 мянган киловатт хүсэтэй түрүүшынь ээлжээнэй барилга энэ нөө жэл ашаглалгада үгтөө. «Ленин» гэжэ турбо-электрическэ атомна ледоколой барилга дүүргэгдэжэ байна. Арбаад миллиард электроновольт хүсэтэй эрчэмдэ оруулагдамал бодосуудые түргэдхэдэг, дэлхэй дээрэхи эгээн хүсэтэ түхеэрэлгэ байгуулагданхай. Советскэ эрдэмтэд термоядерна хүсые амгалан зорилгодо хэрэглэхэ замаар амжалтатайгаар зорижо ябана. Тибии хоорондын баллистическэ ракетэнүүдые үйлэдбэрилхэ хэрэг амжалтатайгаар табигданхай. Советскэ түрүүшын хэмэл одоной табигдахада хүн түрэлтэнэй түүхэдэ шэнэ үе—космическа дайдые шудалан ашаглаха үе галаб эхилһэн байгаа; хоёрдохи, гурбадахи хэмэл одонууд табигдаа. Огторгойн орон мүшэнүүдтэ ниидэжэ ошохо бэлэдхэл хэгдэжэ байна. Тон түргэнөөр хүдэлдэг тоо бодолгын электронно хэдэн янзын машинанууд байгуулагдаа.

Шулуун нүүрһэнэй, нефтиин, байгаалиин шатадаг газай, түмэрэй, үнгэтэ металлнуудай томо томо хэдэн уурхайнуудые, тэрэшэлэн алмазуудай, шухала металлнуудай болон радиоактивна руданууднай уурхайнуудые оложо, шэнжэлһэн ябадал дээрэһээ советскэ геологиин амжалтань эли тодоор харагдана.

7. Агуухэ Октябриин социалистическэ революци илаһанай ашаар советскэ арадай материальна ажабайдалай ходо һайжаржа байха эрхэ нүхэсэл байгуулагдаһан юм. Хүдэлмэришэн ангиин тоонь советскэ засагай жэлнүүдтэ нилээд олон болоо. Мүнөө үедэ СССР-эй арадай ажахыда 54 миллион 600 мянган хүдэлмэришэд болон албахаагшад ажаллана. Энэнь 1913 онойхидо орходоо 4 дахинһаа олон, 1940 онойхидо орходоо 1,8 дахин олон болоно.

Пенси, тэдхэмжэ, түлбэригүй һуралсал, түлбэригүй эмнэлгэ гэхэ мэтые хараадаа абахада хүдэлмэришэд болон албахаагшадай бодото салин хүлһэниинь 1940 онойхитой жэшээлбэл, 1958 ондо хоёр дахин шахуу, хүдэлмэрилжэ байгаа таряашадай бодото олзо доходынь — 2 дахинһаа үлүү нэмэһэн байна.

Партиин XX съездын шиидхэбэринүүдые хэрэг дээрэнь дүүргэлтэ болгон, тон шухала хэмжээ-ябуулганууд бэелүүлэгдээ. Жэшээлбэл, бага салин хүлһэ абадаг хүдэлмэришэд ба албахаагшадта ажалай хүлһэ бэри нэмээгдээ, һайндэрэй ба амаралтын үдэрнүүдтэ ажалай саг бага болгогдоо, хүндэ промышленностиин зарим һалбаринуудай хүдэлмэришэд ба албахаагшадта үдэр соогоо ажаллаха сагынь богонидхогдоо, эдиршүүлдэ һарын амаралта үгэхэ журам зургаа, дүрбэн часай ажалай үдэр тогтоогдоо, ажалшадые социальна тэдхэмжээр хангаха талаар хэрэгтэй хэдэн хэмжээнүүд абтаа. Эхэнэрнүүдэй наранай үедэ үгтэдэг амаралта утадхагдаа; гүрэнэй пенси тухай шэнэ хуули абтажа, хүдэлмэришэд ба албахаагшадта үгтэдэг тэдхэмжэ нилээд ехэдхэгдээ.

Социальна тэдхэмжэдэ, элдэб туһаламжа, пенси, һурагшадта үгтэдэг стипенди, мүн тэрэшэлэн түлбэригүйгөөр һуралсалгада, эмшэлгэдэ, амаралтын түлөө бэридэ Советскэ гүрэн жэл бүхэндэ айхабтар ехэ мүнгэ гаргашална. Энэ зорилгоор 1953 ондо 134 миллиард түхэриг һомологдодог байгаа һаа, гансахан 1958 ондо 215 миллиард түхэриг һомологдоо. һүүлшын табанжэлэй турша дотор (1954—1958 онуудта) иимэ түлбэри болон тэдхэмжэ 60-һаа дээшэ процентээр ехэ болоо, харин энээнэй урда тээхи табанжэл соо 27 процентээр ехэ болоо бэлэй.

Ажалшадта түлэгдэдэг гүрэнэй пенси илангаяа дээшэлээ. 1958 ондо хүн зоной гүрэнһөө абадаг пенси 64 миллиард шахуу түхэриг болохо юм, энэнь 1953 ондо үгтэдэг хэмжээндэ орходоо 2,5 дахин дээшэ болоно.

1956—1958 онуудта баталагдаһан ниитын хэлэлсээнэй ёһоор ажалай үедэ тохёолдодог элдэб аюулһаа хамгаалха хэмжээнүүдтэ 8,8 миллиард түхэриг, хүдэлмэришэдтэ түлбэригүйгөөр үгтэдэг тусхай хубсаһанда 13,5 миллиард түхэриг һомологдоо.

Хүн зоной хэрэглэмжын ехэ болоһон, советскэ худалдаа наймаанай улам үргэдэһэн дээрэһээ советскэ арадай баян дэлгэр байдалай улам дээшэлжэ байһаниинь харагдана. КПСС-эй XX съездһээ хойшо рознично худалдаанай эрьесын хэмжээн сасуулагдамал сэнгээр 32 процентээр ехэ болоо гэхэ гү, али жэлдээ дунда зэргээр 9,6 процентээр дээшэлээ. Бүхы худалдаа наймаанай эрьесын хэмжээн 1958 ондо 6.. миллиард түхэриг болохо байна.

8. Советскэ засагай жэлнүүдтэ бүхы республиканууд дотор ажахын ба соёл болбосоролой талаар тон ехэ амжалтанууд туйлагдаа, ажалшадай ажамидарал амгалан байдал, культурна хэмжээн айхабтар ехээр дээшэлээ. Ленинскэ национальна политикые хэрэг дээрэнь бэелүүлһэнэй, аха дүүгэй туһаламжа үзүүлһэнэй ашаар ажахын ба соёл болбосоролой талаар урдань гээгдэжэ ябаһан национальна республиканууд мүнөө үеын хүсэн түгэлдэр промышленностьтай, олон һожоруулагдаһан томо хүдөө ажахытай, элдэб янзын һургуулинуудтай, эрдэм шэнжэлэлгын ба соёл гэгээрүүлгын эмхи зургаануудтай болоо, мэргэжэлтэй түгэс кадрнуудаар элбэгжээ.

Советскэ засагай жэлнүүдтэ хүндэ промышленностиин үгэдэг эд бараа Дунда Азиин ба Казахстанай республиканиудта 50 дахин, Закавказиин республиканиудта — 30 дахин, Прибалтикын республиканиудта — (1940 онойхитойнь сасуулхада) — 9,5 дахин ехэ болоо.

(Үргэлжэлэлынь 3-дахи нюурта)

1958—1965 ОНУУДТА СССР-эй АРАДАЙ АЖАХЫЕ ХYГЖӨӨХЭ ДААБАРИТА ТООНУУД

(КПСС-эй XXI съезд дээрэ Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэхэ элидхэлэй тезисүүд)

(Үргэлжэлэл)

…лэй жэлнүүдтэ ажахын ба культурна байгуу…ын талаар союзна республикануудай эдлэдэг … парти, правительство нилээд үргэдхөө. … манай ороной байгаалиин ба ажахын баяли…ые ашагтай һайнаар эдлэхэ арга олгоно, рес…ика бүхэнэй ажахы ба культурые хүгжөөхэ яба… туһална.

…жахын социалистическэ системэ ажалай бүтээ…үргэнөөр дээшэлүүлхэ арга нүхэсэл бии болгоо. …ическэ дэбжэлтын ба социалистическэ мүрысөө…үргэн ехээр дэлгэрүүлэгдэһэнэй ашаар СССР-эй …эй ажахын али бүхы һалбаринуудта ажалай …хэ саг үргэлжэ дээшэлнэ. СССР-эй промыш…остиин хүдэлмэришэдэй ажалай бүтээсэ … онойхитой жэшээлхэдэ, 1958 ондо 10 дахин …у ехэ болоо, тиихэ зуураа ажалайнь үдэр бого…гдоһон байгаа. 1940 онойхитой сасуулхада, про…ленность дээрэ ажалладаг нэгэ хүндэ хараалан …ал, ажалай бүтээсэ 2,6 дахин нэмээ, барилга …— 2,4 дахин дээшэлээ. 1953 онһоо 1958 он хү…хи үедэ совхозуудта ажалай бүтээсэ 35 про…ээр, колхозуудта — 36 процентээр ехэ болобо.

…Гол экономическа зорилгоёо шиидхэхэ талаар …тскэ Союз яһала ехэ амжалта туйлаа. Шэрэм, …, шулуу нүүрһэ, электроэнерги, цемент, барил… модо, хюрөөдэгдэмэл модо, хлопчатобумажна болон промышленна үйлэдбэриин бусад зарим …аряар манай орон Англи, Баруун Германи, Фран… гэхэ зэргын хүгжэнги капиталистическэ …удые ахижа гараа. Хара металл, түмэрэй руда, …у нүүрһэ, хэдэ хэдэн машина, приборнуудые, …дые үйлэдбэрилхэ талаар манай орон США-е … дүтэлжэ ябана. Промышленна ба хүдөө ажа… үйлэдбэриин зарим шухала һалбаринуудаар, жэ…хэдэ, хилгааһан бүдүүдые, барилгын модо, хю…эгдэмэл модо үйлэдбэрилхэ талаар, малай тоһо, шэниисэ, сахарай свёкло ба хартаабха абаха талаар СССР Холбоото Штадуудые ахижа гаранхай. Һүүлэй жэлнүүдтэ манай орон США-е гансашье хүгжэлтынгөө темпээр ахижа гараа бэшэ, харин түмэрэй руда, шэрэм, булад, нефть, шулуу нүүрһэ, цемент үйлэдбэрилгын жэл бүриин юрэнхы хэмжээгээр урдань ороо.

11. Социалистическэ хүгжэлтын замда ороһон бүхы оронууд һүүлэй үедэ айхабтар ехэ амжалта туйлаа. Дэлхэйн социализмын системэ капитализмда орходоо арсашагүй булюу һайн байһанаа улам бүри харуулжа байна.

Уридшалһан мэдээнэй ёһоор, социалистическэ оронууд промышленна үйлэдбэриингөө хэмжээе 1937 ондо байгшадаа орходоо 1958 ондо 4,9 дахин ехэ болгохонь. 1937 ондо Советскэ Союз ори ганса социалистическэ орон байһан юм гэжэ хараадаа абабал, ажахын социалистическэ системын промышленна үйлэдбэриин хэмжээн 1937—1958 онуудта 9,5 дахин дээшэлээ. Капиталистическэ оронуудай промышленна үйлэдбэриин хэмжээн энэ хугасаа соо 2 дахинһаа багаар өөдөө гараа, тиихэ зуура США болон бусад капиталистическэ оронуудта һүүлэй үедэ үйлэдбэринь багадхагдажа байна.

СССР-эй экономикын ба культурын хүгжэлтын дүнгүүд, мүн тэрэшэлэн арадай демократиин оронуудта социалистическэ шэнэдхэн байгуулгын талаар туйлагдаһан амжалтанууд хадаа үмхиржэ хуушарһан капитализмда орходоо шэнэ олониитын байгуулалтын булюу һайн байһаниинь, илагдашагүй эршэ хүсэтэй байһаниинь элеэр харуулна.

Хүн түрэлтэндэ социализмын замые нээжэ үгэһэн Советскэ Союз үйлэдбэриингөө хүсэнүүдые хүгжөөхэ талаар мүнөө үедэ асари ехэ амжалтануудые туйлаа, энэнь коммунизм байгуулха талаар бүри үзэгдөөгүй ехэ зорилгонуудые шиидхэхэ арга олгоно.

II. 1959—1965 онуудта СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ талаар гол зорилгонууд

1959—1965 онуудта СССР-эй арадай ажахые …өөхэ талаар долоон жэлэй түсэбэй гол зорилго …, хүндэ индустриие булюу ехээр хүгжөөһэнэй …ээр экономикын али бүхы һалбаринуудые хүсэ …гээр дэбжээхэ, оронойнгоо экономическа хүсэ …лые ехэдхэжэ, арад зоной ажана байдалые … һайжаруулха ябадал болоно.

… түсэбые дүүргэһэнэй эсэстэ коммунизмын ма…ально-техническэ базые байгуулха талаар, …Р-эй гол экономическа зорилгые — үйлэдбэрил… продукциин хүн бүхэндэ хүртэсын талаар хүгжэл…этэй капиталистическэ оронуудые богонихон …р соо хүсөөд, урдань орохо ябадалда шиидхэ…лхам болохо байна.

…о, хүдөөгэй хүн зоной бодото ашаг олзые энэ … жэл соо элитэ ехээр дээшэлүүлхэ, багашаг …ндуур салин абадаг хүдэлмэришэд, алба хаагша… ажалай түлбэриие нилээд дээшэлүүлхэ гээшэ …лын шухала зорилго гэжэ Коммунистическэ пар… болоно.

…—1965 онуудта хараалагдаһан даабарита …уд дотор эдеэ хоолой ба промышленна эд бараа …лбэрилгые бүри ехэ болгохо гэжэ хараалагдана. … байра барилга ехэ хэмжээтэйгээр ябуулагдаха ….

…ветскэ Союзые хүгжөөхэ долоон жэлэй түсэбэй …, социалистическэ культура улам бүри һалбар… манай обществын эрдэм ухаан саашадаа бада…мандаха, коммунизмын эдэбхитэй байгуулаг…—ажалшадай ушар ёһо мэдэхэ ябадал дээшэлхэ …. Тиимэһээ ажалшадые, илангаяа ургажа ябаа … үетэниие коммунистическэ ёһоор хүмүү…хэ асуудалнууд мүнөө үедэ айхабтар шухала …шанартай болоно, партийна, советскэ, проф…на, комсомольско болон ниитын бусад организа…лай ажал хүдэлмэриин гол шухала зүйлынь …о байна.

…ахын ба культурна байгуулалтын зорилгонуу…бэелүүлһэнэй ашаар хара ажал оюун ухаанай … хоёрой хоорондохи элитэ илгаа, хото хүдөө … хоорондохи ехэхэн илгаа бага болохо байна. …лэдбэрилгын хүсэнүүдые үзэгдөөгүй ехээр хүг…, промышленна ба хүдөө ажахын үйлэдбэридэ …, техникын туйлалтануудые нэбтэрүүлһэнэй …р, ажалай үдэрые богони болгоһоной, дунда ба … эрдэм шудалха системые шэнэдхэн хубилгаһа… литература ба искусствые хүгжөөһэнэй, хото, …э культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаануудые …хэн олошоруулһанай ашаар хүдэлмэришэдэй ба …шадай мэргэжэл шадабари ехээр дээшэлхэ юм. …этэй хамта ниитын ажалай бүтээсэ нилээд ехээр …лхэ байна.

Оронойнгоо арадай ажахые хүгжөөхэ талаар … хараата түсэб табихадаа Коммунистическэ … ямар ушар баримталнаб гэхэдэ, хүгжэлтэ ехэ… капиталистическэ оронуудтай амгалан ёһоор …хэдөө сагаа алмажа, ажахыгаа, илангаяа тэ…нгэе шиидхэхы һалбаринуудые айхабтар түр… хүгжөөхые оролдоно.

…СР-эй экономическа хүгжэлтые али бүхы аргаар …хэхын тула бүхы арадай ажахые саашадань …нөөр хүгжөөхэ ябадалда ехэ нүлөө үзүүлдэг … индустриин шухала һалбаринуудые илангаяа … дэбжүүлхэ гэжэ даабарита тоонууд дотор ха…гдана. Мүн энэ зорилгые гүйсэдхэхын тула … һалбаринуудта хубилалтануудые оруулха шу… болоно, эгээн түрүүшээр түлишын балансые үн…рнь хубилгахада айхабтар ехэ мүнгэ зөөри ал…ин абтаха юм.

…59—1965 онуудта СССР-эй арадай ажахыда үй…бэриин бүридэлые шанарайнь талаар нилээд ху…лха зэргэтэй болоно. Даабарита тоонууд иигэ… хараална:

… арадай ажахые түргэнөөр хүгжөөхэ, элдэб ху…удыень тааруугаар ябуулха;

… арадай ажахын улам ехэ боложо байгаа хэрэг…лые дүүрэнээр хангахын тула хара ба үнгэтэ …ллнуудые нилээд ехээр үйлэдбэрилхэ;

… химическэ промышленностиие түргэнөөр хүг…э, илангаяа хэмэл ба синтетическэ волокно, …тическа зүйл болон бусад синтетическэ мате…луудые ехээр үйлэдбэрилхэ. Арадай хэрэглэм… эд бараа үйлэдбэрилхэ талаар химическэ про…ленность түүхэй эдүүдые ехээр үгэдэг болохо;

… зарза багатай түлишые—нефть болон газые … ехээр үйлэдбэрилжэ, түлишын балансые ху…лаха;

… томо томо тепловой электростанцинуудые гол …б барижа, арадай ажахын бүхы һалбаринуудта … талай хүсые ехээр хэрэглэдэг болохо;

— электрификацилжа, тепловозуудаар зүдхүүлдэг боложо, түмэр замай транспортые техническэ талаарнь шэнэдхэн зэбсэглэхэ;

— хүдөө ажахын али бүхы һалбаринуудые саашадань хүгжөөжэ, оронойнгоо хүн зониие эдеэ хоолоор хангаха, үйлэдбэриие хүдөө ажахын түүхэй эдүүдээр улам ехээр хангаха;

— гэр байра барилгые түргэнөөр хүгжөөжэ, үргэн олон ажалшадые хүсэд дүүрэнээр хангаха гэһэн парти, правительствын зорилгые амжалтатайгаар дүүргэхэ.

3. Манай ороной байгаалиин айхабтар ехэ баялигуудые ажахыда һайнаар хэрэглэхэ, үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые элдэб газарнуудаар тааралдуулан табиха, промышленностиие түүхэй эдүүдтэнь, элдэб түлишэнүүдые хэрэглэдэг газарнуудтань дүтэлүүлхэ гээшэ энэ долоон жэлэй шухала зорилго болоно.

СССР-эй зүүн хизаарнуудай байгаалиин баялигуудые ехээр ашаглаха гээшэ шухала удхашанартай. Иимэ зорилгоор хараалагдана гэбэл:

— Сибирь болон Казахстанда һүүлэй жэлнүүдтэ олдоһон түмэрэй уурхайнуудые ашаглажа, хүсэ ехэтэй гурбадахи металлургическа базые бии болгохо;

— баялиг түүхэй эдүүдые хэрэглэжэ, Казахстан, ДундаАзи, Урал болон Забайкалида үнгэтэ металлургиие нилээд ехээр хүгжөөхэ;

— шулуу нүүрһэнэй үнэ багатай шэнэ уурхайнуудые ашаглажа, Сибириин энергетикые хүсэ ехэтэйгээр хүгжөөхэ;

— Волга Урал хоёрой хоорондохи районуудта нефтиин ба газай промышленностиие түргэнөөр хүгжөөхэ; Узбекистанда газай промышленностиин шэнэ центр бии болгохо;

— химическэ промышленностиие түргэнөөр хүгжөөхэ. Энэ хадаа зүүн зүгэй районуудта, тодорхойлходо, Дунда Азиин республиканuудта арадай ажахын гол һалбаринуудай нэгэн болохо ёһотой;

— Сибириин ба Алас Дурнын ой модо элбэгтэй газарнуудта модо бэлэдхэлгые түргэнөөр ябуулха:

гэхэтэй хамта оронойнгоо европейскэ хубида байгаа үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые түргэнөөр хүгжөөхэ зэргэтэй. Тэрэнэй тулада иигэжэ хараалагдана:

— Курска магнитна аномалиин ба Украинын түмэрэй баялигуудые хэрэглэжэ, Центрын ба Урда зүгэй хара металлургиие түүхэй эдүүдэй һайн базатай болгохо;

— Кольско хахад аралда үнгэтэ металлургиие хүгжөөхэ;

— Хойто Кавказда ба Украинада нефтиин, газай промышленностиие түргэнөөр хүгжөөхэ;

— олохон районуудта нефть болон газые ашаглажа, химическэ промышленностиие хурдан түргэнөөр дэбжээхэ.

— РСФСР-эй, Украинын, Белоруссиин ба Прибалтикын республиканuудай шиит нойто ехэтэй, үрэжэлтэй нютагуудые һайнаар ашаглаха;

— хүдөө ажахын ургамалнуудай ургаса ехээр абаха, малай ашаг шэмэ дээшэлүүлхэ.

4. Ерэхэ долоон жэлдэ арадай ажахын бүхы һалбаринуудта техническэ дэбжэлтэ туйлагдаха байна. Энэ юун дээрэһээ болохоб гэхэдэ, Эсэгэ оронoймнай машина бүтээлгэ, илангаяа станогуудые, приборнуудые гаргалга, радиоэлектронико, электротехникэ, металлурги, хими, нефтиин ба газай промышленностьда шэнэ һайн түхеэрэлгэнүүдые нэбтэрүүлгэ, полимернэ материалнуудые үйлэдбэрилгэ, амгалан ажалда атомай хүсые хэрэглэлгэ хүгжөөгдэхэ байна.

5. Ниитын ажалай бүтээсые бүхы хэмжээгээр дээшэлүүлхэ гээшэ долоон жэлэй түсэбые амжалтатайгаар бэелүүлхэ шухала нүхэсэл мүн. Ажахын социалистическэ эмхи журамай булюу һайн ябадалда, шэнэ техникые, комплексно механизацилгые ба автоматизацилгые үргэнөөр нэбтэрүүлгэдэ, кадрнуудай мэргэжэл шадабариие дээшэлүүлгэдэ түшэглэжэ, ажалай бүтээсые түргэнөөр дээшэлүүлхэ гээшэ ерэхэ долоон жэлдэ продукци үгэлгые дээшэлүүлхэ гол баримта болоно.

6. Ойрын долоон жэлдэ парти, правительствын табиһан зорилгонуудые амжалтатайгаар дүүргэхэдэ манай ороной хүсэ шадалай улам бэхижэлгэдэ айхабтар ехэ удхашанартай. СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ долоон жэлэй түсэб амгалан ёһоной экономикые дээшэлүүлхэ, арад зоной байдалые һайжаруулха гэһэн гол шэглэлтэй. Энээниие дүүргээд байхада манай ороной бэеэ хамгаалха хүсэ шадал, социализмын агуухэ илалтануудые империалистическэ хархис булимтарагшадай али бүхы халдалгаһаа хамгаалха ябадал улам дээшэлхэ юм. Хараалагдаһан энэ түсэбэй бэелүүлэгдэхэдэ манай Эхэ ороной хүсэ шадал улам хүгжэхэ, хани барисаанай, аха дүү ёһоор бэе бэедээ туһа хүргэлсэхэ ба харилсан ажаллаха холбоотой байдаг социализмын агууехэ лагериин оронуудай хүсэ шадал улам хүгжэхэл. СССР-тэ ба социализмын бүхы оронуудта амгалан байгуулгын талаар эды ехэ амжалта туйлагдахадань капитализмда орходоо социализмын булюу һайн байһаниинь бүри ехээр элирхэл, тиихэдэ марксизм-ленинизмын агууехэ сурталай зоригжуулхы хүсэниинь улам бадархал.

Социалистическэ промышленностиин хүгжэлтэ

Советскэ Союзай Коммунистическэ парти промышленностиие, илангаяа хүндэ индустриие хүгжөөхэ гээшэ түрүүшын ээлжээнэй шухала зорилго гэжэ тоолоно. Хүндэ индустри социалистическэ экономикын гол үндэһэниинь мүн, манай ороной үйлэдбэрилгын хүсэнүүдэй хүгжэлтын, арадай ажахын али бүхы һалбаринуудта ажалай бүтээсые дээшэлүүлгын эшэ үндэһэн болоно. «Машинануудаар зэбсэглэһэн хүндэ промышленность, мүн тэрэниие хүдөө ажахыда нэбтэрүүлээд байхада, социализмын ори ганса экономическа база болодог, хүн түрэлтэниие хархис капиталай дарлалтаһаа мулталхын түлөө тэмсэлэй ори ганса база болодог»,—гэжэ В. И. Ленин бэшээ бэлэй. (Зохёолнууд, 33-дахи том, 27-дохи нюур).

Промышленностиин валовой продукци 1965 ондо 1958 онойхидо орходоо багсаан абахада, 80 процентээр, тэрэ тоодо «А» бүлэгөөр — үйлэдбэриин зэр зэмсэг гаргалгаар—85—88 процентээр дээшэлхэ, «Б» бүлэгөөр — хэрэглэлэй зүйлнүүдые үйлэдбэрилгөөр — 62—65 процентээр дээшэлхэ. 1959—1965 онуудта валовой продукциин жэл бүхэнэй дунда зэргын ургалта промышленностьда бүхы дээрэнь 8,6 тухай процентээр, «А» бүлэгөөр—9,3 процентээр, «Б» бүлэгөөр—7,3 тухай процентээр ехэ болохо. Баловой продукциин ургалтын нэгэ процентнь 1952 ондо (бутархай туһалбариин үйлэдбэриие оруулангүйгөөр) 5 миллиард түхэриг байгаа, 1959 ондо 11 миллиард тухай түхэриг болохо, харин 1965 ондо, багсаан абахада, 19 миллиард түхэриг хүрэтэр дээшэлхэ байна. Ерэхэ долоон жэлдэ промышленна продукциин жэл бүхэнэй дунда зэргын ургалта 735 миллиард тухай түхэриг болохо байна, харин энээнэй урда тээхи долоон жэлдэ 90 миллиард түхэриг байгаа.

Промышленностиин гол һалбаринуудай хүгжэлтэ иимээр хараалагдана:

А. Хүндэ индустри

1. Хара металлурги. Даабарита тоонуудай проектын ёһоор хара металлургиие, илангаяа тэрэнэй түмэрэй базые түргэнөөр хүгжөөхэ зорилго табигдана.

1965 ондо 65—70 миллион тонно шэрэм хайлуулхаар хараалагдана, энэнь 1958 онойхидо орходоо 65—77 процентээр ехэ; 86—91 миллион тонно булад хайлуулхаар хараалагдана, энэнь 1958 онойхиһоо 56—65 процентээр ехэ; 65—70 миллион тонно прокат үйлэдбэрилхөөр хараалагдана, энэнь 52—64 процентээр ехэ; 150—160 миллион тонно товарна түмэрэй руда малтахаар хараалагдана (болбосоруулагдаагүй байхадаа 230—245 миллион тонно). 1959—1965 онуудта шэрэм хайлуулгын жэл бүхэнэй дунда зэргын ургалта 3,6—4,4 миллион тонно болохо, харин 1952—1958 онуудта 2,5 миллион тонно байгаа; булад хайлуулгаар — 4,4—5,1 миллион тонно болохо, харин 3,4 миллион тонно байгаа; прокат үйлэдбэрилгөөр—3,2—3,9 миллион тонно болохо, харин 2,7 миллион тонно байгаа. Түмэрэй руда малталгаар — 9—10,3 миллион тонно болохо, харин 6,2 миллион тонно байгаа.

Металлопрокадай шанарые һайжаруулхын тула легированнэ ба багаар легированнэ булад хайлуулга нилээд ехэдхэгдэхэ болоно. Электросталь хайлуулга 1,7—2 дахин, нимгэн булад үйлэдбэрилгэ, багсаахада, 2 дахин ехэ болохо байна. Элдэб олон янзын прокат болон хоолойнууд гаргагдаха; хүнгэнөөр, үнэгүйгөөр тааруулагдажа хэгдэһэн прокадууд ехээр үйлэдбэрилэгдэхэ; нимгэн түмэрөөр ба лентээр нугалжа хэгдэһэн түхеэрэлгэнүүд гаргагдаха.

Хара металлургиие түмэрэй рудагаар хангахын тула мүнөө байһан уурхайнуудта малтан абалгые нилээд ехэ болгохоһоо гадна, түмэрэй шэнэ уурхайнуудые, гол түлэб холо малтангүйгөөр абаха аргатай газарнуудые ашаглаха, мүн тэрэшэлэн хүсэ ехэтэй горнообогатительна комбинадуудые бариха. Доменно пеэшэнгүүдэй бүтээсые дээшэлүүлхын тула товарна рудае шанаржуулха, түмэр ехэтэй болгохо.

1959—1965 онуудта 24—30 миллион тонно шэрэм хайлуулха үйлэдбэриин шэнэ түхеэрэлгэнүүдые барижа ашаглалгада оруулха, харин 1952—1958 онуудта 16,1 миллион тонно шэрэм хайлуулха түхеэрэлгэ бүтээгдэһэн байгаа; мүн тэрэшэлэн 28—36 миллион тонно булад хайлуулха (энээнэй урда тээ 12,4 миллион тонно байгаа). 23—29 миллион тонно прокат үйлэдбэрилхэ—(энээнэй урда тээ 6,9 миллион тонно байгаа) түхеэрэлгэнүүд ашаглалгада оруулагдаха байна.

СССР-эй хара металлургиин техническэ хэмжээн нилээд ехээр дээшэлхэ. 1959—1965 онуудта мүнөө үеын шэнэ техникээр зэбсэглэгдэһэн хүсэ ехэтэ механизированнэ ба автоматизированнэ металлургическа агрегадууд баригдаха юм. Технологическа процессые таһалгаряагүйгөөр ябуулха ба продукциин шанарые шалгажа байха, үйлэдбэриин ехэнхи хубинуудые оньһожоруулан түргэдхэдэг бүтээсэ ехэтэй прокатна ба трубна стануудые, мүлин заһадаг агрегадуудые тодхохоор хараалагдана. Коксохимическэ, огнеупорно, ферросплавна ба метизнэ үйлэдбэринүүдые комплексно ёһоор нарилан оньһожоруулагдаха ябадал үргэнөөр бэелүүлэгдэхэ. Үрэ ехэтэй, шанартай технологическа процессүүдые нарижуулан һайжаруулха ба шэнээр нэбтэрүүлхэ.

2. Үнгэтэ металлурги. Даабарита тоонуудай ёһоор 1958 онойхитой жэшээлхэдэ, алюмини үйлэдбэрилгэ 2,8 тухай дахин, рафинированнэ зэд—1,9 дахин ехэдхэгдэхэ, мүн тэрэшэлэн никель, магни, титан, германи, кремни үйлэдбэрилгэ ехээр дээшэлүүлэгдэхэ. Бусад үнгэтэ ба илангаяа шухаг металлнууд ехээр малтагдаха юм.

Алюминиин промышленность түргэнөөр хүгжөөгдэхэ байна. Алюминиие абаха түүхэй эдүүд айхабтар ехэ юм, мүн энэ металлые үйлэдбэрилхэдэ таатай зохид, шанар һайнтай юм. Тиимэһээ алюмини машина бүтээлгэдэ, автомобиль, трактор гаргалгада, транспортна машинануудта, судна бүтээлгэдэ, барилгада болон арадай хэрэгсэлэй эд бараа үйлэдбэрилгэдэ үргэнөөр хэрэглэгдэнэ. Красноярска хизаарта хүсэ ехэтэй алюминиин промышленность бии болгохоор хараалагдана. Тэндэ элбэг ехэ нефелин бии, мүн тэрэшэлэн үнэгүй цемент, содопродуктнууд абтаха байна. Энэ хизаарта үнэ багатай шулуу нүүрһэн элбэг, мүн тэрэшэлэн Красноярска гидроэлектростанциин хүсые хэрэглэхэ арга бии, энэ хадаа химда сэнтэй алюмини үйлэдбэрилхэ арга олгохо.

Үнгэтэ металлургиин горнорудна ажахые хүгжөөхэ талаар ехэ анхарал табигдана. Долоон жэлэй турша дотор рудае миил малтажа абадаг аргаар үйлэдбэрилгэ 2,8 дахин ехэ болохо юм, тиигээд 1965 ондо иимэ аргаар абалга бүхы үйлэдбэриин 65 процентнь болохо байна.

Алмаз элбэгтэй газарай олдоһон дээрэһээ СССР-тэ алмаз үйлэдбэрилэн абадаг хүсэ ехэтэ промышленность эмхидхэхэ арга олгоо. 1958 онойхитой сасуулхада манай Эсэгэ оромнай алмаз үйлэдбэрилгэ 1965 ондо, багсаахада, 14 дахин ехэ болгохо. Иимэһээ техническэ алмазууд машина бүтээлгэдэ геологуудай хүдэлмэридэ, элдэб малталгын ажалда үргэнөөр хэрэглэгдэхэ болоно.

Технологическа процессүүдые саашадань электрификацилһанай үндэһөөр, шэнэ түрүү технологическа хараа бодомжо нэбтэрүүлһэнэй ашаар, үйлэдбэриие нарилан оньһожоруулһанай ашаар үнгэтэ металлурги саашадаа хүгжөөгдэхэ.

3. Химическэ промышленность. Даабарита тоонуудай ёһоор химическэ промышленность түргэнөөр хүгжөөгдэхэ гэжэ хараалагдана. Химическэ продукциин үйлэдбэриин бүхы хэмжээн багсаан абахада 3 дахин шахуу ехэ болохо. Синтетическэ материалнуудые үйлэдбэрилгэ үргэнөөр хүгжөөгдэхэ болоно: химическэ волокно үйлэдбэрилгэ 3,8—4 дахин ехэ болохо, эдээн сооһоо эгээн үнэтэйнь—синтетическэ волокно 12—14 дахин, харин пластическа зүйл болон синтетическэ дабирхай багсаахада 7 дахин ехэ болохо.

Полимернэ материалнуудай үйлэдбэри шэнэ түүхэй эдүүдые ашаглажа хүгжөөгдэхэ байна. Нефть малтан абаха үедэ гарадаг олон байгаалиин газуудые хэрэглэжэ, синтетическэ материалнуудые үйлэдбэрилхэ али бүхы талаараа хүгжэнги промышленность бии болохоор хараалагдана. Синтетическэ каучук үйлэдбэрилхэдөө энээ… урда тээ спирт хэрэглэдэг байгаа. Энэ долоон жэлдэ элдэб газуудые хэрэглэдэг болоһон дээрэһээ 1 миллиард 300 миллион түхэригэй капитальна гаргаша алмагдаха юм. Азотно үтэгжүүлгэ үйлэдбэрилхэдэ гол түлэб байгаалиин газууд хэрэглэгдэхэ болоно. Иимэ ушарһаа 4 миллиард тухай түхэригэй капитальна һомололго сүлөөрүүлэгдэхэ болоно.

Шэнэ шэнэ синтетическэ материалнуудые элбэг ехээр гаргадаг болоходо арадай хэрэглэлэй эд бараан һайн шанартай аад, химда сэнтэйгээр үйлэдбэрилэгдэхэ болохо, мүн тэрэшэлэн арадай ажахын бүхы һалбаринуудай техническэ хэмжээн дээшэлхэ юм. Эдэ материалнуудые барилгада, илангаяа гэр байра барилгада ба мебель бүтээлгэдэ үргэнөөр хэрэглэхэ арга олдохо байна.

Минеральна үтэгжүүлгэ үйлэдбэрилгые гурба дахин ехэ болгохо, химическэ зүйлнүүдэй ассортиментые нилээд үргэдхэхэ гэжэ даабарита тоонуудаар хараалагдана. Минеральна буйлуулмал үтэгжүүлгэ, мүн хүдөө ажахын ургамалнуудые гэмтээдэг хоротодтой, үбшэнүүдтэй тэмсэхэдэ ехэ үрэтэй байдаг фосфортой-органическа хэрэгсэл, тэрэшэлэн буртаг үбһэнүүдые үгы хэхэ химическэ зүйл бүри ехээр үйлэдбэрилэгдэхэ байна.

Долоон жэлэй турша соо химическэ 140 үлүүтэй томо предприяти шэнээр баригдаха гү, али барилгань дүүргэгдэхэ, 130 гаран предприяти һэльбэгдэн заһагдаха ёһотой. Нефть гарган абахада ушардаг газуудые, байгаалиин газуудые, нефть буйлуулдаг заводуудай газуудые, мүн бусад түхэлэй түүхэй хэрэгсэлые комплексно ёһоор буйлуулха нэгэдхэгдэмэл томо предприятинуудые бии болгохоор хараалагдана.

Гэхэтэй хамта химическэ промышленностиин шэнэ предприятинуудые бариха, хүдэлжэ байһан хуушан предприятинуудые һэльбэн заһаха хүдэлмэри манай ороной эрдэм, техникын туйлалтануудые, хилын саанахи дүй дүршэлые үргэнөөр хэрэглэһэнэй үндэһөөр бэелүүлэгдэхэ юм.

4. Түлишын промышленность. Ороной түлишын балансые улам һайжаруулхын тулада нефтиин, газай промышленностиие булюу ехээр хүгжөөхэ гэһэн эрид хараа бодол даабарита тоонуудай проект соо баримталагдана. Гэхэтэй хамта нефтиин ба газай промышленность моторнуудта, коммунально-ажаһуудалай хэрэгсэлдэ шухала, промышленна предприятинууд болон электростанцинуудта, түмэр замай, уһан замай транспортда хэрэгтэй түлишэ үгэхэ ёһотой.

Түлишэ гарган абалгын ниитэ хэмжээн дотор нефтиин ба газай эзэлдэг хубинь мүнөө 31 процент байһан аад, 1965 ондо 51 процент хүрэтэрөө нэмэхэ, нүүрһэнэй эзэлдэг хубинь 59 процентһээ 43 процент хүрэтэрөө хорохо болоно.

Нефть ба газые технологическа, энергетическэ түлишэ болгожо, мүн химическэ промышленностьда шухала зүйл болгожо ашаглалгые улам үргэдхэхэдэмнай, ороной түлишын, түүхэй эдүүдэй хэрэглэгдэсые нилээд һайжаруулха, ниитын ажалые ехээр алмаха арга олгохо байна.

Нефтиин промышленностьда нефть гарган абалгые 1965 он дотор 230—240 миллион тонно болгохо гү, али 1958 онойхиһоо хоёр дахин үлүүтэйгээр нэмээхэ гэжэ хараалагдана. Нефть гарган абалгын жэл соохи дундуур ургалта 16,7—18,1 миллион тонно болохо, гэхэ зуура 1951—1955 онуудта 6,6 миллион тонно, 1956—1958 онуудта 14,2 миллион тонно байгаа.

Зөөри хэрэгсэл багаар гаргаад, нөөсэ запасуудые үлэмжэ ехээр оложо хэрэглэхэ, нефть абалгын тодорхойлогдоһон хэмжээндэ хүрэхөөр бодомжолон, нефтьтэй газарнуудые шэнжэлхэ эрхэ байдалые улам һайжаруулха гэжэ хараалагдана. 1959—1965 онуудай түсэбөөр буйлуулагдаха нефтиин хэмжээн арадай ажахын хэрэглэмжые нефтеэр бүрин хангаха, автомобилиин бензинүүдэй, дизельдэ хэрэглэдэг түлишэ ба тоһонуудай шанар болон ашаглагдасые нилээд һайжаруулха байна.

1959—1965 онуудта нефть түрүүшээр буйлуулдаг үйлэдбэриимнай хүсэн 2,1—2,2 дахин, каталитическэ крекингын—4,3 дахин, каталитическэ риформингын—16—18 дахин, тоһо үйлэдбэрилгын хэмжээн 2 дахин ехэ болохо юм.

Газай промышленностьда 1965 он дотор газ гаргажа абалгын, үйлэдбэрилгын хэмжээн 150 миллиард кубическа метр хүрэтэр гэхэ гү, али 5 дахин тухай нэ-

(Үргэлжэлэлынь 4-дэхи нюурта)

1958—1965 ОНУУДТА СССР-эй АРАДАЙ АЖАХЫЕ ХҮГЖӨӨХЭ ДААБАРИТА ТООНУУД

(КПСС-эй XXI съезд дээрэ Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэхэ элидхэлэй тезисүүд)

(Үргэлжэлэл)

мэхээр хараалагдана, гэхэ зуура 1958 ондо 30 миллиард кубическа метр байһан юм.

Химическэ түүхэй зүйл, хүн зоной коммунально-ажаһуудалда хэрэглэгдэхэ түлишэ болохо газые ашаглаха эрилтэ хангаад байхадаа, гаргажа абтадаг бүхы газай 80 үлүүтэй процентнь промышленностьда ашаглагдахаар хараалагданхай.

Долоон жэлэй туршада газай 26 мянга тухай километр соргонууд, городууд тээшэ залган абаашаха соргонууд табигдаха юм.

Нефтиин, газай олзоборилгонуудта, нефть буйлуулдаг заводууд, нефть, нефтиин продукт дамжуулдаг бүхы магистральна соргонуудта, газай соргонуудта технологическа гол арганууд болгогдожо, автомат, телеуправлени нефтиин ба газай промышленностьда үргэнөөр хэрэглэгдэхэ байна.

Нүүрһэнэй промышленностьда нүүрһэ малтан абалгые 1965 он дотор 596—609 миллион тоннодо хүргэхэ гү, али 1958 онойхиһоо 20—23 процентээр нэмээхэ гэжэ хараалагдана. Гэхэтэй хамта ороной зүүн районуудта (Уралгүйгөөр) үлэмжэ арьбан нүүрһэ малтан абалга 42—45 процентээр нэмэхэ. Кокс болгогдохо нүүрһэ малтан абалгын хэмжээн 60—66 процентээр нэмэжэ, 1965 ондо 150—156 миллион тонно болохо байха.

Нүүрһэ малтан абалгаяа нэмээхэ зорилгоор, хүдэлжэ байгаа предприятинуудай һэльбэгдэн заһагдахые хараада абалсан, 196—212 миллион тонно нүүрһэ үгэхэ шадалтай нүүрһэнэй шахтанууд, разрезүүдые ашаглалгада оруулха, тиихэдээ коксологдодог нүүрһэ малтан абаха шэнэ шахтануудые түрүүшын ээлжээндэ бариха гэжэ хараалагдана. Тиихэдэ технико-экономическа эгээн һайн гүйсэдхэлтэй томо шахтанууд, разрезүүдые бариха ёһотойбди. Нүүрһые нээмэл аргаар, уһаар сохюулжа абадаг ябадалые эгээн ашагтай хэрэг гэжэ тоолоод, ерэхэ долоон жэлэй туршада улам ехээр хүгжөөгдэхэ байна. Нүүрһэнэй шанарые һайжаруулха асуудалда онсо анхарал хандуулагдаха хэрэгтэй.

Шахтёрнуудай ажалай эрхэ байдалые улам һайжаруулха, технико-экономическа арга боломжые бүри ехэ болгохо, түрүүшын ээлжээндэ ажалай бүтээсын ургалтые, нүүрһэнэй өөрынь үнын химдаралгые хангаха гээшэ нүүрһэнэй промышленностиин тон шухала зорилго болоно.

Ороной ажалай бүтээсые саашадаа бүри түргэнөөр хүгжөөхэ, арадай ажахын түсэбтэ ургалтадань шухала минеральна, түүхэй хэрэгсэлнүүдээр хангахын тулада хэгдэхэ **геологическа шэнжэлгын хүдэлмэрине** бүхы дээрэнь 65 процентээр үргэдхэхэ гэжэ хараалагдана.

Нефтьтэй, газтай газар түрүүшын ээлжээндэ бүри ехээр шэнжэлхэ, мүн тэдэнние ашаглахада экономическа талаараа таатай зохид, хара ба үнгэтэ металлнуудай баян, шанаржуулхада бэлэн рудатай газарнуудые бэдэрхэ, шэнжэлхэ, тиихэдээ шэнэ предприятинуудые тон таарамжатайгаар байгуулха талые хараада абалсаха гэжэ хараалагдана.

Геологическа шэнжэлгын эгээн нарин арга методуудые, газар малтаха шэнэ техникэ болон геофизическэ аппаратура нэбтэрүүлэн дэлгэрүүлхэ зэргээр геологическа шэнжэлгын экономическа ашаг туһые бүри ехэ болгохо асуудалда онсо анхарал хандуулагдана.

5. **Электрификаци.** Ерэхэ долоон жэл ороноо үргэлжэ дээрэнь электрын элшэ хүсөөр хангаха гэһэн Ленинэй хараа бодолые бэелүүлхэ шиидхэхы шата болохо байна.

1965 ондо орон дотор үйлэдбэрилэгдэхэ электроэнергиин хэмжээн 500—520 миллиард киловатт-час хүрэтэр, тайлбарилан хэлэбэл, 2—2,2 дахин нэмээгдэхэ; электростанцинуудай хүсэ шадалай хэмжээн хоёр дахинһаа ехээр нэмэхэ болоно.

Промышленностьда электрын элшэ, хүсэнэй улам ехээр хэрэглэгдэдэг болохотой хамта, долоон жэлэй турша соо 20 мянга тухай километр утатай түмэр харгынууд, тэрэшэлэн бүхы совхозууд, заһабарилгын-техническэ станцинууд, колхозууд болон хүдэлмэришэнэй тосхонууд электричествотэй болгогдохо юм.

1959—1965 онуудта СССР-эй электроэнергетикын хүгжэлтэдэхи гол шэглэл болгожо, үнэгүй нүүрһэ, байгаалиин газ, мазууд хэрэглэхэ зэргээр тепловой олон электростанцинуудые бариха, электрын элшэ, хүсэ бүри түргэнөөр түхөөн дэлгэрүүлхэ, СССР-эй энергетикын үргэлжэ системэ бии болгохын тула шухала бүхы юумэ сэхэ шууд хэхээр хараалагдана. Энэмнай капитальна гаргашые бага болгон, эрхим дээдэ техникэ хэрэглэн, ороной энергетикые бүри түргэнөөр хүгжөөхэ байна.

Тепловой турбинатай электростанцинуудай хүсэн долоон жэлэй эсэс тээшэ 2,3—2,4 дахин нэмэхэ юм. Турбинатай электростанцинуудта хүдэлгэгдэхэ 58—60 миллион киловатт шэнэ хүсэнэй 47—50 миллион киловаттнь 1 миллион гү, дээшээшье хүсэтэй томо конденсационно станцинуудые бариха зэргээр, тэдээндэ блок (котел-турбина) хэрэглэн, 100, 150, 200, 300 мянган киловатт хүсэтэй агрегадуудые тодхон, тепловой электростанцинуудаар ашаглагдаха болоно, тиихэдээ барилгын хүдэлмэриие нилээд түргэдхэхэ, химда болгохо байна.

Олонхидонь байгаалиин газ, мазууд ехээр хэрэглэхэ ябадалтай зохилдуулан, тепловой электростанцинуудые томодхоходомнай, 1959—1965 онуудта баригдаха бүхы конденсационно электростанцинуудай хүсэнэй киловатт бүриин сметынь үные 1958 онойхитой жэшэжэ, дунда зэргээр 23 процент химдаруулха арга олгохо байна.

Тепловой электростанцинуудые булюу олоор барибал, уһанай хүсөөр хүдэлхэ станцинуудай барилгада хэрэглэгдэхэ капитальна оруулалтын хэмжээе хороожо, долоон жэлэй турша соо бэлэн болгогдохо электростанцинуудай хүсые 10 миллион киловадаар нэмээхэ байна.

Урда жэлнүүдтэ тепловой ба уһанай хүсөөр хүдэлдэг электростанцинуудай хүсэнэй талаар гараһан илгаае үлөөбэл, ашаглалгада оруулхаар хараалагдаһые нэгэ һаа хороохо, нэгэ һаа энергетикые хүгжөөлгэдэ зорюулагдаха капитальна оруулалтын хэмжээе 23 миллиард түхэригөөр нэмээхэ ушартай болгодохо байгаа.

Тепловой электростанцинуудые ашаглалгада оруулхатаяа хамта Сталинградска, Братска, Кременчугска, Воткинско, Бухтарминска болон бусад хэдэн гидроэлектростанциин барилгые дүүргэхээр хараалагдана. Тэрэшэлэн хэдэ хэдэн шэнэ гидроэлектростанциие гол түлэб үнөөр химда түлишын хомор районуудта барижа эхилхээр хараалагданхай.

Долоон жэлэй турша соо СССР-эй Европейскэ хубида, Центральна Сибирьтэ энергетикын үргэлжэ системэнүүд бии богогдохо, тэрэшэлэн Баруун-Хойто, Хойто, Закавказиин, Казахстанай, Дунда Азиин районуудта энергетическэ нэгэдхэгдэмэл системэнүүд бии болгогдохо байна. Тухайлхада 35—500 киловатт хүсэтэй электрическэ аса һалаае 2,5—3 дахин үргэдхэхэ гэжэ хараалагдана. Энэмнай ороной бүри олон городууд, промышленна ба хүдөө ажахын районуудые электричествээр сэхэ хангаха, үнэтэй аад, жэжэхэн электростанцинуудай барилгые хороохо арга олгохо. Колхозуудай зөөри хэрэглэлсэн, колхозууд хоорондын ба районууд хоорондын электростанцинуудые бариха зорилго табигдана. Промышленна предприятинууд болон городуудые теплофикацилха хэрэг бүри ехээр хүгжөөхэ гэжэ хараалагданхай.

Амгалан хэрэгтэ атомай хүсэ ашаглахын тула долоон жэлэй турша соо ехэ хэмжээнүүд абтаха байна. Элдэб янзын реакторнуудтай хэдэ хэдэн атомна электростанцинууд ашаглалгада оруулагдаха юм.

6. **Машина бүтээлгэ.** Даабарита тоонуудаар хараалагдаһан машина бүтээлгын эршэмтэй түргэн хүгжөөгдөөд байхада, предприятинуудые шэнэ түхеэрэлгээр хангаха, үйлэдбэриин технологиие үндэһөөрнь һайжаруулха байна. Тиигээд энэмнай ажалай бүтээсын ургаха шиидхэхы нүхэсэл болохо, ажалые хүнгэдхэхэ, хүдэлмэриин сагые саашадаа хороохо арга олгохо.

Ороноо электрын элшэ хүсөөр хангаха техническэ шухала база—электротехническэ промышленностиие хүгжөөлгэдэ онсо анхарал хандуулагдана. Эрдэм ухаанай туйлалтын, бодото хэрэгэй амжалтын үндэһөөр электрическэ машинануудай, түхеэрэлгын, аппарадуудай, кабельна хэрэгсэлэй, электроизоляци хэдэг материалнуудай техническэ тала болон шанарые эрид һайжаруулха, арадай ажахын бүхы һалбаринуудай, мүн ажалшадай ажаһуудалай эрилтые хангаха гэжэ хараалагдана. Комплексно ёһоор оньһожоруулха, электронно техникын хэрэгсэлнүүдые ашаглан, үйлэдбэреэ автоматическа аргаар хүтэлдэг болохо гээшэ мүнөө сагай техническэ дэбжэлтын онсо талань болоно. Шэнэ машинануудые зохёохо хэрэгтэ гол хүтэлбэри болохо ёһотой.

1959—1965 онуудта машина бүтээдэг үйлэдбэри иимэ юумэ хангаха гэбэл:

— арадай ажахын бүхы һалбаринуудта, түбхын түрүүн, хара ба үнгэтэ металлургида, химиин промышленностьда, энергетикэ ба барилгада шухала хэрэгтэй шэнэ түхеэрэлгэ—экскаваторнууд, прокадай станууд, томо прессүүд, тэрэшэлэн хүндэ, хүшэр хүдэлмэри улам оньһожоруулхын тулада, промышленность, транспорт болон хүдөө ажахыда автомат ехээр хэрэглэхын тулада шухала элдэб машинанууд, приборнуудые бүтээхэ;

— эрдэм болон техникын, илангаяа радиоэлектроникын, юрэ бусын түргөөр нэбтэрдэг зүйлэй, ультра абяан, радиоактивна изотопууд, полупроводнигууд, ядерна хүсэн гэхэ мэтэдэ хабаатай һүүлэй үеын туйлалтанууд, тодорхойлгонуудые хэрэглэһэнэй үндэһөөр шэнэ машинануудые зохёохо, бүтээн гаргаха;

— бүтээгдэдэг машина, түхеэрэлгын технико-экономическа тала болон шанарые улам һайжаруулха: ашагта хүсэнэй коэффициент, шэгнүүрэйнгээ хоробошье, бүтэсынь зандаа байха талые улам һайжаруулха;

— эбдэрсэгүй, халасагүй металлнууд, холисото хүнгэн зүйлнүүд, пластмасса, полупроводнигууд, суранзата түмэр болон бусад материалнууд мэтын һайн, тусхай шэнжэ шанартай материалнуудые үргэн ехээр хэрэглэхэ;

— Предприятинуудаа тусхай мэргэжэлтэйгээр, хамжажа, үйлэдбэрилдэг болгон хүгжөөхэ;

— түхеэрэлгэ үйлэдбэрилхэдөө материал арьбалха хэмжээ-ябуулгануудые бэелүүлхэ;

— үйлэдбэриин технологиие үндэһөөрнь һайжаруулха, түхеэрэлгэ һэлгэхэ ба шэнэдхэн һэльбэхэ зэргээр машина бүтээдэг предприятинуудые шэнэдхэн зэбсэглэхэ, гол хүдэлмэриһөө гадна, хамһабариин ажалда, түбхын түрүүн шудхалаагай кузнечно-прессэй үйлэдбэридэ оньһон арга, автомат бүри ехээр хэрэглэхэ, 1300-һаа үсөөн бэшэ автомат лини ашаглалгада оруулха, тусхай, олон түхеэрэлгэтэй станогуудые, автомадаар хүдэлгэгдэдэг станогуудые, хэб сохидог, дабтадаг прессүүдые, хүсөөр даруулан, кокилин, оболочкын формотойгоор, хайлуулагдадаг модельнүүдээр нарин шудхалаа хэхэ машинануудые бүри олоор бүтээн гаргаха.

Машина бүтээдэг, металл болбосоруулдаг үйлэдбэриин продукци гаргалгые долоон жэлэй турша соо хоёр дахин шахуугаар нэмээхэ гэжэ хараалагдана. Хүндэ машина бүтээлгэ, прибор бүтээлгэ, радиоэлектронико, электротехническэ станок бүтээдэг промышленностиин һалбаринууд бүри түргэнөөр хүгжөөхэдэ болоно.

Шухала шухала машинанууд болон приборнуудые иимэ хэмжээтэйгээр бүтээн гаргаха гэжэ хараалагдана:

	1965 он	1958 онойхитой жэшэһэн ургалта
Металл зүһэдэг станогууд—мянган хэһэгээр	190—200	1,4—1,5 дахин
тэрэ тоодо тусхай, тусхай түхэлэй, агрегатна станогууд—мянган хэһэгээр	38	2 дахин
Кузнечно-прессэй машинанууд—мянган хэһэгээр	36,2	1,5 дахин
Автомат ба автомат шахуу лининүүд—компл.	250—271	1,9—2,1 дахин
Приборнууд—млрд. түхэригөөр	18,5—19,2	2,5—2,6 дахин
тэрэ тоодо тоололгын, математическа машинанууд — млрд. түхэригөөр	2—2,1	4.5—4,7 дахин
Турбинанууд—млн. квт.	18,7—20,4	2,8—3 дахин
Турбинануудай генераторнууд — млн. квт.	17,5—18,4	3—3,2 дахин
Переменнэ тогтой электродвигательнүүд — млн. квт	32—34	2,2—2,4 дахин
Прокатна түхеэрэлгэ—мянган тонно	200—220	2 —2,2 дахин
Химическэ түхеэрэлгэ—млн. түхэригөөр	3,5—3,7	3,3—3,5 дахин
Бүд нэхэдэг промышленностьда хэрэгтэй технологическа түхеэрэлгэ—млрд. түхэригөөр	2,5—	2,2 дахин
Эдеэ хоолой, талха татадаг-элеваторна промышленностьда хэрэгтэй технологическа түхеэрэлгэ—млрд. түхэригөөр	3.8—4.0	2,1—2,3 дахин
Автомобильнууд—мянган хэһэгээр	750—856	1,5—1,7 дахин
Магистральна электровозууд, тепловозууд — хэһэгээр	2.500—2.700	2,3—2,5 дахин
млн. мориной хүсэтэй	8.4—9.0	2,8—3 дахин
Цементын промышленностьда хэрэгтэй технологическа түхеэрэлгэ — мянган т.	180—220	2,1—2,6 дахин
Шудхалаагай үйлэдбэридэ хэрэгтэй технологическа түхеэрэлгэ—млн. түхэригөөр	360—410	2 дахин

Машина бүтээдэг үйлэдбэриин талаар даабарита тоонуудай хараалһан хүгжэлтэнь үйлэдбэреэ тусхай мэргэжэлтэй болгохо ба хамжажа хүдэлхэ ябадалые нилээд ехээр хүгжөөхэ, автомат ехээр хэрэглэһэнэй үндэһөөр хуушарһан түхеэрэлгэ һэлгэхэ, шэнэдхэн һэльбэхэ, технологическа аргые үндэһөөрнь һайжаруулха эрилтэ табина. Эдэ хэмжээ-ябуулганууднай шэнэ заводуудые барингүйгөөр турбинанууд, генераторнууд, ууралай котёлнууд, тракторнууд, тепловозууд, электровозууд болон бусад машинануудые үйлэдбэрилгын хэмжээе нилээд нэмээхэ арга хангаха байна.

Дундуур машина бүтээлгэдэ хара металлай прокат гаргашалгые долоон жэлэй турша соо 25 процентһээ доошо бэшээр хороохо гэжэ даабарита тоонуудай проектээр хараалагдана. Кабель бүтээлгэдэ алюминни, пластическа зүйлнүүдые хэрэглэхэдэ долоон жэлэй турша соо гүрэндэ 10 миллиард хүрэтэр түхэригэй алмалта хэгдэхэ, 400 мянга гаран тонно туулган, 400 мянга гаран тонно зэд арьбалагдаха байна.

7. **Ой модоной, саарһанай, модо болбосоруулдаг промышленность.** Ой модоной, саарһанай, модо болбосоруулдаг промышленностиин үйлэдбэрилэн гаргадаг юумые нилээд ехэ болгохо гэжэ даабарита тоонуудаар хараалагдана. Саарһа, хабтаһанай хатуу саарһа, модоной өөдэһэ, зургадаһаар хэһэн плита, нэгэн адли түхэлэй гэр, мебель, фанера болон детальнуудые үйлэдбэрилгэ нилээд ехээр дээшэлхэ юм. Хайгдаа заһагдаагүй модо шэрэлгые горьтойгоор хороохын тулада модо бэлэдхэдэг нютагуудта модо хэрэглэлгые, монсогор модо хайжа заһалгые нилээд һайжаруулхаар хараалагдаһан байна.

Бага зэргээр модо бэлэдхэгшэдые тоолоогүй һаа, модо шэрэлгын ниитэ хэмжээн 1958 ондо 322 миллион кубометр байһан аад, 1965 ондо 372—378 миллион кубометр хүрэтэр нэмэхэ юм. Хэрэглэлэй модо шэрэлгэ 275—280 миллион кубометр хүрэтэр ехэ болохо. Модо хюрөөдэлгэ 1958 ондо 68,6 миллион кубометр байгаа һаа, промышленностиин түсэбэй ёһоор 1965 ондо 92—95 миллион кубометр хүрэтэр дээшэлхэ юм. Тиихэдэ модо элбэгтэй Хойто зүгэй болон Сибириин районуудта модо хюрөөдэлгэ 1,8 дахин нэмэхэ байна.

Хабсаргагдадаг нэгэн адли түхэлэй гэрнүүдые, нютагай материалаар хэгдэһэн гэрнүүдэй бүхы хубинуудые ойрын жэлнүүдтэ бүри олоор бүтээн гаргахаар хараалагдана. 1965 ондо мебель бүтээжэ гаргалга 18 миллиард түхэригтэ хүрэтэр дээшэлүүлэгдэхэ гү, али 1958 онойхидо орходоо 2,4 дахин нэмээгдэхэ, бүтээн гаргагдаһан мебелиин шанар һайжаруулха гэжэ хараалагдана.

Промышленностиин целлюлозно-саарһанай, лесохимическэ, гидролизна һалбаринууд нилээд горьтойгоор хүгжөөгдэхэ ёһотой. Целлюлозо үйлэдбэрилгэ 1965 ондо 4,8 миллион тухай тонно болгогдохо гү, али 1958 онойхидо орходоо 2,3 дахин ехэ болохо байна. Хэмэл утаһаар промышленностиин хэрэглэлые хангахын тулада 1965 ондо вискозно целлюлозо үйлэдбэрилгэ 580 мянган тонно хүрэтэр нэмээгдэхэ гү, али 4,5 дахин ехэ болохо юм.

1965 ондо 3,5 миллион тонно хүрэтэр саарһан үйлэдбэрилэгдэхэ гү, али 1,6 дахин ехэ болохо, хабтаһанай хатуу саарһа үйлэдбэрилгэ, тухайлхада, 2,8 миллион тонно болохо гү, али 1958 онойхидо орходоо 4 дахин ехэ болохо. Хабтаһанай нимгэн хатуу саарһа үйлэдбэрилгэ илангаяа ехээр хүгжөөгдэхэ: 1958 ондо 70 мянган тонно байгаа һаа, 1965 ондо 1500 мянган тонно хүрэтэр нэмэхэ байна. Газетын саарһа бүтээжэ гаргалга 1,8 дахин ехэ болгогдохоор хараалагдана. Эдеэ хоолой промышленностьда хэрэглэгдэхэ саарһа бүтээжэ гаргалга нэмээгдэхэ байна.

Б. Арадай хэрэглэлэй эд бараа үйлэдбэрилгэ

Хүндэ индустриин тон ехээр хүгжөөгдэһэнэй, хүдөө ажахыгаа эрид ехээр дэбжээхын тулада партиин хараалһан хэмжээнүүдэй амжалтатайгаар бэелүүлэгдэжэ байһанай ашаар манай орон дотор хүнгэн, эдеэ хоолой промышленность таһалгаряагүй ургана, арадай хэрэглэлэй эд бараан бүри ехээр бүтээн гаргагдана.

Совет хүнүүдэй таһалгаряагүй ургажа байдаг материальна, соёл культурын эрилтэнүүдые хүсэдөөр хангаха зорилго шиидхэхэ замаар горьтойгоор урагшаа дабшахын тулада промышленна эд бараа, эдеэ хоолой зүйл, тэрэшэлэн гэр доторой хэрэгсэлнүүдые ойрын жэлнүүдтэ бүри ехээр бүтээжэ гаргаха бүхы эрхэ байдал мүнөө манайда бии болгогдонхой. Тиихэдээ долоон жэл болоод, бүд, гутал, хубсаһа, болон бусад эд бараагаар хүн зоной хэрэглэмж[illegible] хүсэд хангадаг болохо ябадал хараада абт[illegible] байна.

8. **Хүнгэн промышленность.** Хүнгэн промышле[illegible]ностиин бүтээжэ гаргадаг бүхы продукци долоон ж[illegible]лэй турша соо, тухайлхада, 1,5 дахин ехэ болохо. Хү[illegible]гэн промышленностиин гол шухала продукци үй[illegible]бэрилгые бодотоорнь абажа үзэхэдэ, доро дурсаг[illegible]һан хэмжээтэйгээр хараалагдаа:

	1958 ондо дүүргэгдэхээр хараалагдаһаниинь	1965 он	1965 онойхиие 1958 онойхитой [illegible]
Пумаажан бүд — млн. метр	5.800	7.700—8.000	133–1[illegible]
Ноохон бүд — млн. метр	300	500	[illegible]
Лён бүд — млн. метр	480	635	[illegible]
Торгон бүд — млн. метр	814	1.485	[illegible]
Оймһон — млн. паар	882	1.250	[illegible]
Трикотажна дотор хубсаһан—млн. хэһэг	392	780	[illegible]
Трикотажна гадар хубсаһан—млн. хэһэг	95	160	[illegible]
Арһан гутал — млн. паар	355	515	[illegible]

Бүри олон янзын бүд, гутал, хубсаһа саашадаа га[illegible]гаха, шанарыень һайжаруулха гэжэ хараалагда[illegible] Шанар муутай утаһаар оймһо, трикотажна эд[illegible] хэрэгсэл үйлэдбэрилхэ ябадал эрид шууд хоригд[illegible] ёһотой. Хүн зоной илангаяа ехээр хэрэглэдэг бүд[illegible]дые үйлэдбэрилгэ нилээд ехэ болгогдохо: бамба[illegible] бүд—тухайлхада, 3,5 дахин, меланжева—1,8 дах[illegible] ситец — 1,6 дахин ехээр гаргагдаха юм. Штапель[illegible] утаһаар нэхэгдэһэн, шанар һайнтай камбольно [illegible] ехээр нэхэгдэдэг болохо.

Бодото түүхэй эдэй улам ехээр абтадаг болоһо[illegible] хэмэл болон холимог материалнуудые болбосору[illegible] һанай ашаар арадай хэрэглэлэй эд бараа үйлэдбэр[illegible]гэ нэмэхэ байна.

Бүд, гутал, хубсаһа үйлэдбэрилгые иимэ түргэн[illegible] хүгжөөгөөд байхадаа, долоон жэлэй турша соо СС[illegible] үйлэдбэриин ниитэ хэмжээгээр, үйлэдбэрилэгдэ[illegible] продукциин хүн бүхэндэ хүртэсын талаар США-[illegible] хэмжээндэ ойртохо байна.

1959—1965 онуудта хүнгэн промышленност[illegible] 156 тухай томо предприяти шэнээр баригдах[illegible] хараалагдана, барилгынь эхилһэн 114 предпри[illegible] 1959 он хүрэтэр ашаглалгада үгтэхэ юм. 1952—1[illegible] онуудта ашаглалгада үгтэһэнһөө 3,6 да[illegible] олон утаһа ээрэдэг ээрүүл, 2,9 дахин олон бүд н[illegible]дэг станок, 2 үлүүтэй дахин олон гутал оёдог п[illegible] прияти ашаглалгада орохо юм.

Шэнэ предприятинуудай баригдахын хажуу[illegible] мүнөө хүдэлжэ байһан нилээд олон предприяти[illegible] шэнэдхэн һэльбэгдэжэ, бүтээсэ багатай хуушан[illegible] хеэрэлгэнь мүнөө үеын шэнэ, бүтээсэ ехэтэй түхеэр[illegible]гэнүүдээр хангагдаха.

9. **Эдеэ хоолой промышленность.** Эдеэ хоолой пр[illegible]мышленностиин бүтээжэ гаргаха тон шухала зү[illegible]нүүдые үйлэдбэрилгэ доро дурсагдаһан хэмжээ[illegible]гээр даабарита тоонууд соо хараалагдаа:

	1958 ондо дүүргэгдэхээр хараалагдаһаниинь	1965 он	1965 онойхиие 1958 онойхитой [illegible]
Гүрэнэй нөөсын мяхан, тэрэ тоодо 1-дэхи категориин гэдэһэ дотор	2.830	6.130	[illegible]
Гүрэнэй нөөсын сүсэгын тоһон—мянган тонно	627	1.006	[illegible]
һайхан һүөөр хэгдэһэн зүйлнүүдые һүндэ оруулжа тоолоходо — мянган тонно	6.017	13.546	[illegible]
Элһэн сахар (сахарай свёклоһоо абтаһан) — мянган тонно	5.150	9.250—10.000	180–[illegible]
Гүрэнэй нөөсын ургамалай тоһон—мянган тонно	1.221	1.975	[illegible]
Загаһа барилга—мянган тонно	2,850	4.626	[illegible]
Этиловэ спирт — млн. декалитр	158,8	202,8	[illegible]
тэрэ тоодо эдеэ хоолой зүйлһөө абтаһаниинь — млн. декалитр	111,7	100	[illegible]

Эдеэ хоолой хэдэ хэдэн шухала зүйлнүүдые үй[illegible]бэрилгын хүн бүхэндэ хүртэсын талаар СССР-[illegible] эгээн ехээр хүгжэнги капиталистическэ оронуудые[illegible] сөөд, ахижа гараха байна.

Үйлэдбэриин хэмжээе дээшэлүүлхэтээ хамта, пр[illegible]дукци бүри амтатайгаар, шанар һайнтайгаар бү[illegible]луулжа гаргаха, эдеэ хоолой зүйл багсалалгые нил[illegible] ехээр һайжаруулха, хахад фабрикат, кулинарна зү[illegible] хүүгэдэй болон диетическэ эдеэ хоолой зүйл бүри [illegible] бэгээр буйлуулжа гаргаха, багсалагдаһан зүйлн[illegible]дые бүри олоор үйлэдбэрилхэ шухала хэмжээн[illegible] хараалагдаа.

Мяха буйлуулдаг 250 шахуу шэнэ предприяти, [illegible] буйлуулха 1000 гаран предприяти, консервын 200 га[illegible]ран завод, бусад предприятинууд долоон жэлэй ту[illegible]ша соо баригдаха. Сахарай заводуудай хүсэн сүү[illegible] бүридэ 3,2 миллион центнер свёкло буйлуулжа ша[illegible]ха хэмжээтэйгээр нэмэхэ гү, али 2 үлүүтэй дахин е[illegible] болохо юм. Загаһа барилга яажа дээшэлүүлхэб[illegible] хэдэ, далай болон океануудай шэнэ районуудта за[illegible]һа баридаг болохоор, уһа, сөөрэм, нуур, мүрэнү[illegible] орон дотор байгуулагдаһан водохранилищинууд ү[illegible]нөөр хэрэглэгдэхээр хараалагдана.

(Үргэлжэлэлынь удаадахи номерто гараха)

Редакторай орлогшо С. Б. БАЛЬЖИНИМАЕ[illegible]

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26. Телефоны редакции: редактора—46-32, зам. редактора—32-74, отв. секретаря—27-37, отделов партийной жизни и экономики—47-59, пропаганды и местной информации—35-14, культуры и быта—34-05, писем трудящихся и переводов—24-74, корректорская—32-67, бухгалтерия—37-32. Для междугородных переговоров—16.

Н00889. Типография Министерства культуры Бурятской АССР. Зак. № 4709.